

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**PRESEDNIK IN KONGRES ZDRUŽENIH
DRŽAV AMERIKE**

Anida Sulejmanović

Ljubljana, april 2017

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

PRESEDNIK IN KONGRES ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

Kandidatka: Anida Sulejmanović
Vpisna številka: 04041678
Študijski program: univerzitetni študijski program Uprava 1. stopnja
Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Ljubljana, april 2017

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Anida Sulejmanović, študentka univerzitetnega študijskega programa Uprava 1. stopnja, z vpisno številko 04041678, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: Predsednik in kongres Združenih držav Amerike.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Ksenija Pečnik. prof. slov. jezika

Ljubljana, 03. 04. 2017

Podpis avtorice:

POVZETEK

Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA) so demokratična država, za katero je značilen predsedniški sistem, kjer je oblast ločena na zakonodajno, izvršilno in sodno oblast, ki se med seboj omejujejo in nadzirajo. Namen diplomskega dela je predstaviti sistem »check and balances« med predsednikom in kongresom. Za raziskovanje sem se odločila predvsem za to, da bi ugotovila, ali je funkcija predsednika ZDA res tako pomembna in ali je pri svojem delu popolnoma avtoritativen in neodvisen. Za raziskovanje sem uporabila primarne in sekundarne vire.

V prvem delu diplomskega dela sem predstavila odvisnost in povezanost predsednika in kongresa. Te odvisnosti se kaže v zakonodajnem procesu, kjer je kongres kljub svoji zakonodajni funkciji odvisen od predsednika, ki ima pravico veta in lahko zavrne sprejetje določenega zakona. Predsednik je na drugi strani pri izvajanju svoje funkcije odvisen od kongresa, saj ta lahko proti njemu sproži ustavno pritožbo, za sprejetje določenih mednarodnih pogodb in imenovanje določenih funkcij pa predsednik potrebuje ustrezno večino senata. V drugem delu sem predstavila tudi, v kolikšni meri strankarska pripadnost vpliva na moč predsednika. Predsednik bo tako užival večjo moč, ko ima njegova stranka večino v kongresu.

Na osnovi raziskave smo ugotovili, da sistem nadzora in ravnotežja, ki je določen tudi z ustavo, preprečuje samovoljno izvrševanje oblasti predsednika. Predsednik in kongres sta odvisna drug od drugega, za izvajanje njunih nalog pa je potrebno medsebojno sodelovanje. Enostrankarska vlada sicer da nekoliko več moči predsedniku, vendar je kljub temu potrebno tudi sodelovanje z opozicijo.

Ključne besede: predsednik, kongres, senat, predstavniški dom, politične stranke, demokrati, republikanci.

SUMMARY

THE PRESIDENT AND CONGRESS OF THE UNITED STATES OF AMERICA

The United States of America (hereinafter USA) are a democratic Country, characterized by a presidential system, where the authority is divided into the legislative, executive and judicial power, which limit and control each other. The purpose of the thesis is to present the "check and balances" system between the President and the Congress. I particularly decided to research this in order to determine, whether the function of the President of the USA is really that important and whether he is fully authoritative and independent in his work. For research purposes I used primary and secondary sources.

In the first part of the thesis, I presented the dependence and connection between the President and the Congress. This dependence is reflecting in the legislative process, where the Congress, despite of its legislative function, depends on the President, who has a veto right and can overturn the adoption of a certain act. The President, on the other hand, at the execution of his function depends on the Congress, since it can initiate an impeachment against him, and for the adoption of certain international treaties and naming of certain functions, the President needs a suitable majority of the Senate. In the second part I also presented, to which extent party affiliation impacts the power of the President. The President will have more power, if his party has the majority in the Congress.

Based on the research, we found, that the "check and balances" system, which is also determined by the constitution, prevents arbitrary execution of the President's power. The President and the Congress depend on each other and the execution of their tasks demands mutual cooperation. A one-party government provides the President with a little more power, but cooperation with the opposition is nevertheless necessary.

Key words: President, Congress, Senate, House of Representatives, political parties, Democrats, Republicans.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
SUMMARY	vi
KAZALO PONAZORITEV	viii
KAZALO SLIK	viii
KAZALO TABEL.....	viii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	ix
SEZNAM TUJIH IZRAZOV	x
1 UVOD	1
2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA.....	3
2.1 TEORETSKA OPREDELITEV	3
2.1.1 DEMOKRATIČNI POLITIČNI SISTEMI	3
2.1.2 USTAVA.....	4
2.1.3 DELITEV OBLASTI	4
2.1.4 FEDERALIZEM.....	4
2.2 CILJI	5
2.3 HIPOTEZE.....	5
2.4 METODOLOGIJA.....	6
3 PREDSEDNIK ZDA	7
3.1 ORGANIZACIJA IZVRŠILNE OBLASTI.....	8
3.2 NALOGE IZVRŠILNE OBLASTI.....	10
3.3 VOLITVE PREDSEDNIKA.....	11
4 AMERIŠKI KONGRES.....	14
4.1 PREDSTAVNIŠKI DOM	14
4.2 SENAT.....	15
4.3 IMPEACHMENT – USTAVNA OBTOŽBA.....	16
4.4 ZAKONODAJNI PROCES	16
4.5 VOLITVE KONGRESA	18
5 ODNOS PREDSEDNIK-KONGRES	20
5.1 TIPOLOGIJA ODNOSOV	20
5.2 PRISTOJNOSTI PREDSEDNIKA IN KONGRESA.....	22
6 POLITIČNE STRANKE V ZDA.....	25
6.1 ZGODOVINA POLITIČNIH STRANK.....	25
6.2 RAZLIKE MED DEMOKRATI IN REPUBLIKANCI	26
6.3 VPLIV POLITIČNIH STRANK NA POLITIKO ZDA.....	28
7 ANALIZA HIPOTEZ.....	34
8 ZAKLJUČEK.....	36
LITERATURA IN VIRI.....	38

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO SLIK

Slika 1: Bela hiša.....	8
Slika 2: Sedež ameriškega kongresa.....	14
Slika 3: Simbol republikancev in demokratov	27

KAZALO TABEL

Tabela 1: Vrstni red izvoljenih predsednikov ZDA	7
Tabela 2: Pristojnosti zakonodajne in izvršilne veje oblasti	22
Tabela 3: Prevlada politične stranke v izvršilni in zakonodajni veji oblasti od leta 1953 do 2000.....	29
Tabela 4: Povprečna podpora predsednikove stranke v kongresu	31
Tabela 5: Procentualna predstavitev glasovanja proti predlogom večine lastne politične stranke leta 1997.....	32

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

- BOB Bureau of the Budget (Urad za proračun)
- CIA Central Intelligence Agency (Centralna obveščevalna služba)
- EOP Executive office (Izvršni urad)
- NSC National Security Council (Agencija za nacionalno varnost)
- OMB Office of Management and Budget (Urad za menedžment in proračun)
- ZDA Združene države Amerike

SEZNAM TUJIH IZRAZOV

Bureau of the Budget – BOB	Urad za proračun
Central Intelligence Agency – CIA	Centralna obveščevalna služba
Check and balances	sistem nadzora in ravnotežja
Committee	odbor
Departments of Agriculture – USDA	Ministrstvo za kmetijstvo
Departments of Commerce	Ministrstvo za trgovinsko poslovanje
Departments od Defence – DOD	Ministrstvo za obrambo
Departments od Education	Ministrstvo za šolstvo
Departments of Energy – DOE	Ministrstvo za energijo
Departments of Health and Human Services	Ministrstvo za zdravje
Departments of Homeland Security – DHS	Ministrstvo za domovinsko varnost
Departments of Housing and Urban Development	Ministrstvo za urbanizacijo in gradnjo stanovanj
Departments of Justice-DOJ	Ministrstvo za sodstvo
Departments of Labor	Ministrstvo za delo
Departments of State	Ministrstvo za zunanje zadeve
Departments of the Interior-DOI	Ministrstvo za notranje zadeve
Departments of Transportation-DOT	Ministrstvo za transport
Departments of Treasury	Ministrstvo za finance
Departments of Veterans Affairs	Ministrstvo za vojne veterane
Electoral College	elektorski kolidž oz. volilno telo
Enviromental protection Agency	Agencija za zaščito okolja
Executive office – EOP	izvršni urad
Executive departments	izvršna ministrstva
House of Representatives	predstavniški dom

Impeachment	ustavna obtožba
Judiciary committee	Urad za sodstvo
Minority counsel	manjšinski svetovalci
National Security Council-NSC	Agencija za nacionalno varnost
Office of Management and Budget-OMB	Urad za menedžment in proračun
Office of the US Trade Representatives	Urad za trgovino ZDA
Officers	uradniki
President pro tempore	namestnik podpredsednika
Speaker of the House	govornik doma
Subcommittee	pododbor
The whip	priganjalci, asistenti
Westministrski sistem	parlamentarni sistem
White House Staff	osebje Bele hiše
Vice president	podpredsednik

1 UVOD

ZDA so zvezna republika v Severni Ameriki s prestolnico v Washingtonu. Sestavljene so iz 50 manjših medsebojno povezanih zveznih držav. Veljajo za eno izmed najstarejših držav z demokratično ureditvijo. Demokratičnost političnega sistema v ZDA se kaže z delitvijo oblasti in ustavno zagotovitvijo sistema nadzora in ravnotežja med posameznimi vejami oblasti ter s federativno ureditvijo države.

ZDA so tipičen primer predsedniškega političnega sistema vlade. Izvršilna, zakonodajna in sodna oblast so ločene in se hkrati omejujejo. Sistem nadzora in ravnotežja se kaže v tem, da posameznik ne more hkrati opravljati službe v zakonodajni, izvršilni ali sodni oblasti. Izjema je le podpredsednik, ki je član izvršilne veje oblasti, vendar hkrati tudi predsednik senata (Maisel, 2007).

Zakonodajna oblast ZDA je v rokah kongresa, ki je dvodomen, sestavljen iz predstavniškega doma in senata. Predstavniški dom je sestavljen iz 435 članov, ki so znotraj razdeljeni na odbore. Senat je sestavljen iz 100 članov, in sicer po dveh članov iz vsake zvezne države. Najpomembnejša naloga kongresa je sprejemanje zakonov, kjer je tudi zelo pomemben odnos s predsednikom države, saj lahko ta potrdi zakon ali pa vloži pravico veta. Na odnos med obema vejama oblasti pa vpliva tudi sestava političnih strank v kongresu. Proces omejevanja predsednika je izrazitejši v primeru, ko predsednikova stranka predstavlja manjšinsko stranko v kongresu (The White House, 2016c). Izvršilna oblast je v rokah predsednika ZDA, ki je hkrati najpomembnejša gospodarska, vojaška in politična velesila na svetu. Njegove naloge so predlaganje zakonov, vodenje zunanje politike in poveljevanje oboroženim velesilam. To veliko silo pa lahko nadzira kongres, saj skrbi, da izvršilna veja oblasti izvaja zakone in tudi kongresne preiskave, kjer proučuje delo predsednika. Kongres lahko proti predsedniku vloži ustavno pritožbo (angl. impeachment), če obstaja sum izdaje, podkupovanja ali hujšega kaznivega dejanja. V tej fazi pa ima pomembno vlogo sodišče, ki odloči, ali je bil postopek ustavne obtožbe skladen z ustavo in zakoni. Običajno so ti postopki ustavne obtožbe predsednika neuspešni (The White House, 2016b).

Dober odnos med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti je zelo pomemben za oblikovanje politik, saj sta obe veji oblasti odvisni druga od druge in za uspešno sodelovanje potrebujeta dober odnos. V diplomskem delu predstavim različne tipe odnosov, ki se pojavijo v določenih situacijah (prevlada predsednika, prevlada kongresa, sodelovanje in izredne situacije). Na tip odnosa med oblastema vpliva predvsem število konfliktov med njima, ki pa je odvisno tudi od strankarske sestave. V ZDA prevladujeta dve stranki, demokratska in republikanska, ki si ves čas nasprotujeta, se kritizirata in omejujeta pri oblikovanju politik (LeLoup & Shull, 2003).

Namen diplomskega dela je raziskati politični sistem, funkcije in naloge vodilnih akterjev ZDA, ki so svetovna, gospodarska in medijska velesila. Za diplomsko delo sem se odločila predvsem zaradi lastnega zanimanja za ameriški politični sistem. Zanimalo me je

predvsem, ali je predsednik ZDA res tako pomembna osebnost in ali je pri svojih odločitvah in oblikovanju politik neodvisen od drugih političnih akterjev.

V ta namen v diplomskem delu najprej predstavim politične značilnosti ZDA, različne politične sisteme vlade, značilnosti ameriške ustave in delitev oblasti. V osrednjem delu diplomskega dela predstavim značilnosti izvršilne in zakonodajne veje oblasti, njeno sestavo, postopek izvolitve in najpomembnejše naloge. V zadnjem delu pa predstavim analizo odnosa med predsednikom in kongresom na podlagi postavljenih hipotez.

2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA

2.1 TEORETSKA OPREDELITEV

Osnovna značilnost demokratičnega sistema je, da imajo državljani pravico odločati o svojih predstavnikih. Poleg volilne demokracije pa so pomembni še drugi parametri demokratičnosti (Ferfila, 2009, str. 149–150):

- odgovornost vlade volivcem, če želijo ponovno izvolitev,
- odsotnost moči monarha, vojske ali cerkve, ki ne more vplivati na vlado,
- zagotavljanje svobodnih, pravičnih in tekmovalnih volitev,
- zagotavljanje volilne pravice in kandidiranja vsem odraslim osebam z možnostjo enega volilnega glasu,
- zagotavljanje ustavno in zakonsko zaščitene civilne pravice (svoboda tiska in medijev, svoboda izražanja, organiziranja avtonomnih skupin in svoboda religije

Temeljna načela ameriškega demokratičnega sistema so (Pogačnik, 2012):

- načelo vladanja večine,
- zaščita političnih pravic manjšin,
- načelo veljavnosti zakonov,
- načelo temeljnih pravic in svoboščin,
- enakost vseh državljanov pred zakonom,
- odgovornost državnih institucij ljudstvu.

2.1.1 DEMOKRATIČNI POLITIČNI SISTEMI

Poznamo naslednje oblike demokratičnih političnih sistemov: predsedniški, parlamentarni in polpredsedniški politični sistem.

Tipičen primer *predsedniškega sistema* predstavljajo ZDA. Ta sistem je grajen na razmerju »checks and balances«. Za ta sistem je značilna delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno oblast. Ustanovitelji ameriškega vladnega sistema, Franklin, Madison, Hamilton in Wilson ter številni drugi delegati so se zbrali v Philadelphii leta 1787 z nalogo ustanoviti močen vladni sistem, ki bi lahko uspešno vodil državo in hkrati ne bi omejeval pridobljenih svoboščin. Ustanovitelji se niso strinjali predvsem glede razporeditve sedežev v kongresu, vendar so se nato uspeli dogovoriti, da bo kongres sestavljen iz dveh domov: predstavniškega doma in senata. Število članov Predstavniškega doma bo določeno proporcionalno glede na število prebivalcev posamezne zvezne države in izvoljeno s strani ljudstva. Vsaka zvezna država bo imela tudi dva predstavnika v Senatu. V predsedniškem političnem sistemu je predsednik izvršilne oblasti izvoljen na neposrednih volitvah, je hkrati vodja vlade in države. Vendar ne moremo reči, da gre popolnoma za neposredne volitve, saj v primeru da noben kandidat za predsednika ne dobi ustrezne večine, predsednika voli elektorski kolidž. Predsednik tako ni izvoljen s strani kongresa in ga ta ne more pregnati z nezaupnico. Mandat predsednika traja 4 leta z možnostjo enkratne

ponovne izvolitve. Kongres lahko odstavi predsednika samo z ustavno obtožbo zaradi hujšega kaznivega dejanja, izdaje ali podkupovanja. Na drugi strani pa tudi predsednik ne more sklicati predčasnih volitev in razpustiti kongresa. Zakonodajna, izvršilna in sodna oblast sta popolnoma ločeni instituciji in se med seboj omejujejo, kar vpliva na neuspešnost sistema, saj je odločitve možno sprejeti samo s pogajanjem (Lelloup & Shull 2003).

Parlamentarni sistem imenujemo tudi westminstrski sistem, ki je tipičen za Veliko Britanijo. Predsednik vlade je operativni vodja države, predsednik države pa ima le simbolno vlogo. Vlada je pri svojem delu odvisna od zaupanja parlamenta, saj ga ta lahko odstavi z izglasovano konstruktivno nezaupnico. Predsednika vlade ne izbirajo volivci, ampak parlament glede na strankarsko sestavo (Rauker, 2011).

Mešani parlamentarno-predsedniški politični sistemi vsebujejo značilnosti tako predsedniškega kot parlamentarnega sistema. V to skupino lahko uvrstimo Francijo, Rusijo in Slovenijo. Za ta sistem so značilne kombinirane rešitve, kjer predsednik vlade lahko imenuje predsednika države (Ferfila, 2009).

2.1.2 USTAVA

Oblast in njeno delovanje pa sta vezana na ustavo, ki je bila sprejeta na Ustavni konvenciji 1787 in velja za eno izmed najstarejših pisanih ustav. Ustava določa pravice in dolžnosti institucij, ki vodijo državo. Vsebuje pooblastila o sprejemanju, izvrševanju in razlaganju zakonov. Sestavljena je iz 7 temeljnih členov in 27 amandmajev. Prvi trije členi določajo delitev oblasti na tri veje (zakonodajno, izvršilno in sodno), četrti člen predstavlja delitev oblasti med zvezne in državne predstavnike, peti člen ureja sprejemanje amandmajev ter zadnja dva člena urejanje federacije. Ustavi je tudi dodana listina Bill of rights, ki zagotavlja osnovne človekove pravice oz. svoboščine. Ustavo se lahko spreminja z amandmaji, ki jih mora predlagati dvotretjinska večina obeh domov in mora biti priznana v 38 od 50 držav (Ferfila, 2009, str. 293–299).

2.1.3 DELITEV OBLASTI

Oblast je torej razdeljena na izvršilno, zakonodajno in sodno oblast, kar omogoča uravnoteženo delovanje med njimi in preprečevanje zlorabe. Izvršilna oblast je v rokah predsednika države, zakonodajno oblast ima kongres in sodno vrhovno sodišče. Delitev oblasti se kaže tudi v različnih mandatih vodilnih v posamezni veji oblasti, predsednik ima mandat 4 leta, člani predstavniškega doma se menjajo vsake dve leti in člani senata imajo mandat 6 let (Maisel, 2007).

2.1.4 FEDERALIZEM

ZDA so federativna republika, sestavljena iz geografsko različnih in medsebojno povezanih držav. Delovanje zvezne države je določeno z ustavo. Vsaka zvezna država ima svojo vlado in se razlikujejo po pravilih, ki so določena v njihovih ustavah, ki pa niso posebej urejena v Ustavi ZDA. Ločitev oblasti se kaže tudi v tem, da se člani izvršilne, zakonodajne

in sodne veje oblasti na zvezni in državni ravni volijo ločeno. Za federativno državo je tudi značilen dvodomni parlament, kjer en dom zastopa nacionalno populacijo in drugi dom federalne enote (Rauker, 2011).

2.2 CILJI

Glavni cilj diplomskega dela je ugotoviti, kakšno moč ima predsednik pri sprejemanju pomembnejših političnih odločitev in vodenju države in kako je pri tem odvisen od kongresa. Ugotovila bom torej, v čem se kaže sistem kontrole in ravnotežja («checks and balances») med predsednikom ZDA in ameriškim kongresom. V četrtem in petem poglavju bom tako proučila pristojnosti, naloge in postopek volitev obeh vej oblasti in na podlagi tega skušala ugotoviti, v katerih nalogah se omejujejo in v kolikšni meri so odvisni drug od drugega. Osredotočila se bom predvsem na zakonodajni proces, kjer bom predstavila vpliv zakonodajne in izvršilne veje oblasti na sprejemanje zakonov in koliko strankarska sestava kongresa lahko vpliva na delovanje predsednika. S pomočjo zakonodajnega procesa, strankarske sestave in mnogih drugih dejavnikov bom dokazala, da je sodelovanje med predsednikom in kongresom zelo pomembno za uspešno izvajanje politik. To bom dokazovala na podlagi Ustave ZDA, podrobnejšega raziskovanja zakonodajnega procesa in predstavitve tipologije odnosov med obema vejama oblasti. Za uspešno analizo sem v teoretskem delu diplomskega dela predstavila politične značilnosti ZDA.

2.3 HIPOTEZE

V diplomskem delu postavljam naslednje hipoteze, s katerimi bom ugotavljala povezanost in soodvisnost predsednika ZDA in kongresa:

Hipoteza 1: Predsednik ZDA in kongres sta odvisna drug od drugega.

Glavna hipoteza temelji na tem, da sta obe veji oblasti vezani ena na drugo, saj morata za uspešno delovanje imeti ustrezen odnos. To hipotezo bom dokazala s pomočjo ustave, kjer bom predstavila funkcije obeh vej oblasti in tudi načine kontrole in omejevanja med njima. V tretjem, četrtem in petem poglavju bom tako predstavila značilnosti, organizacijo, naloge, volitve in pristojnosti izvršilne in zakonodajne veje oblasti in na osnovi tega raziskovanja ugotovila, v čem sta odvisni.

Hipoteza 2: Predsednik ZDA ima večjo moč, če ima njegova stranka tudi večino v kongresu.

V petem in šestem poglavju bom na osnovi tipologije odnosov predstavila, kdaj ima predsednik največjo moč in v kolikšni meri strankarska sestava vpliva na njegovo vladanje in posledično odnos s kongresom.

2.4 METODOLOGIJA

V diplomskem delu sem uporabila deskriptivno metodo analize. V osrednjem delu sem na podlagi analize sekundarnih virov predstavila politični sistem ZDA. V delu sem uporabila tudi analizo primarnih virov, in sicer Ustave ZDA za določanje funkcij zakonodajne in izvršilne oblasti. V zadnjem delu sem na osnovi hipotez analizirala obe veji oblasti in odnos med njima.

3 PREDSEDNIK ZDA

ZDA so postale neodvisne s podpisom Deklaracije o neodvisnosti leta 1776 in veljajo za najstarejšo državo s federativno ureditvijo na svetu. Delitev oblasti na izvršilno, zakonodajno in sodno oblast je eden izmed elementov demokratične ureditve ZDA. Izvršilna oblast je v rokah predsednika ZDA, zakonodajno oblast pa ima Kongres ZDA. Poleg delitve oblasti je pomemben element demokratičnosti tudi federativnost države, kar pomeni, da je politični sistem sestavljen iz različnih vlad na državni in lokalni ravni.

V tem poglavju bom podrobneje predstavila organizacijo, naloge in volilni proces izvršilne veje oblasti. Na osnovi tega bom ugotovila, v katerih nalogah in pristojnostih sta predsednik in kongres odvisna drug od drugega.

Predsednik ZDA je najpomembnejši predstavnik izvršilne veje oblasti v ZDA, poleg tega pa tudi eden izmed najmočnejših voditeljev na svetu. Moč predsednika je odvisna predvsem od njegove politične sposobnosti, osebnosti ter od socialne in ekonomske situacije, v kateri se nahaja država (Heineman, 1995).

Prvi predsednik ZDA George Washington je bil izvoljen leta 1789, sledil mu je John Adams leta 1797. Skozi zgodovino se je izmenjalo kar 44 predsednikov, ki so do leta 1951 imeli neomejen mandat, nato pa so to omejili na dva mandata. Vrstni red izvoljenih predsednikov je predstavljen v Tabeli 1 (Pirc, 2015).

Tabela 1: Vrstni red izvoljenih predsednikov ZDA

Predsedniki ZDA			
1. George Washington	12. Zachary Taylor	23. Benjamin Harrison	34. John Kennedy
2. John Adams	13. Millard Fillmore	24. William McKinley	35. Lyndon Johnson
3. Thomas Jefferson	14. Franklin Pierce	25. Theodore Roosevelt	36. Richard Nixon
4. James Madison	15. James Buchanan	26. William H. Taft	37. Gerald Ford
5. James Monroe	16. Abraham Lincoln	27. Woodrow Wilson	38. Jimmy Carter
6. John Quincy Adams	17. Andrew Johnson	28. Warren Harding	39. Ronald Regan
7. Andrew Jackson	18. Ulysses Grant	29. Calvin Coolidge	40. George H. W. Bush
8. Martin van Buren	19. Rutherford Hayes	30. Herbert Hoover	41. Bill Clinton
9. William H. Harrison	20. James Garfield	31. Franklin Roosevelt	42. George W. Bush

Predsedniki ZDA			
10. John Tyler	21. Chester Arthur	32. Harry Truman	43. Barack Obama
11. James K. Polk	22. Grover Cleveland	33. Dwight Eisenhower	44. Donald Trump

Vir: Pirc (2015)

3.1 ORGANIZACIJA IZVRŠILNE OBLASTI

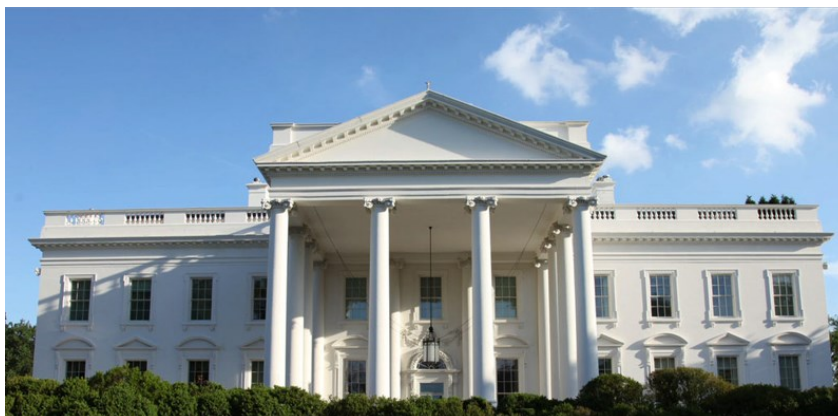
V Ustavi ZDA je določeno, da je izvršilna veja oblasti v rokah predsednika ZDA, ki je hkrati šef vojske in mornarice. Moč predsednika je z ustavo omejena s tem, da mora mednarodne pogodbe sprejemati skupaj s senatom (The Constitution of the USA, 2. člen).

Mandat predsednika ZDA traja štiri leta z možnostjo ponovne (enkratne) izvolitve. Pogoji za kandidata je (The Constitution of the USA, 1. člen):

- kandidat mora biti rojen na ozemlju ZDA,
- starost najmanj 35 let,
- kandidat mora biti prebivalec ZDA najmanj 14 let.

Poleg predsednika izvršilno vejo oblasti sestavljajo tudi podpredsednik, osebje Bele hiše (angl. *White House Staff*), izvršni urad (angl. *Executive office*) in kabinet (Lelloup & Shull, 2003). Predsednik je odgovoren za ustrezno izvrševanje zakonodaje in ima v ta namen ustanovljenih 15 ministrstev (angl. *executive departments*), ki jih vodijo člani predsednikovega kabineta. Sodelujejo z izvršilnimi agencijami (CIA, Environmental Protection Agency), katerih vodje niso člani kabineta, ampak so pod popolnim nadzorom predsednika. Predsednik s svojo družino živi v Beli hiši (Slika 1), kjer ima tudi svoje pisarne.

Slika 1: Bela hiša

Vir: White House (2016a)

Podpredsednik (angl. *Vice president*) mora biti vedno pripravljen zavzeti mesto predsednika v primeru smrti, odpovedi ali katere druge nezmožnosti opravljanja nalog.

Večina kabineta predsednika je tista, ki odloči o nezmožnosti opravljanja nalog predsednika. Podpredsednik ZDA je tudi predsednik Senata ZDA, kjer igra odločilno vlogo v primeru izenačenega glasovanja, kjer je on tisti, ki odloči. Podpredsednik redko predseduje v senatu. V ta namen v senatu izberejo najmlajšega kandidata večinske stranke, ki predseduje senatu vsak dan. Podpredsednik ima pisarne v zahodnem krilu Bele hiše kot tudi v izvršilni zgradbi Eisenhower (The White House, 2016b).

Osebjje Bele hiše (angl. *White House Staff*) vključuje gospodinjsko osebjje, ki skrbi za predsednika in njegovo družino ter predsednikove svetovalce, ki pomagajo predsedniku sprejemati pomembne odločitve o zunanji politiki, proračunu, zakonih in ekonomski politiki. Število osebjja Bele hiše je naraslo s 50 v času predsednika Roosevelta na 400 članov danes (glej LelLoup & Shull, 2003, str. 70)

Izvršni urad predsednika (angl. *The Executive Office of the President – EOP*) predstavlja mini birokracijo, ki dela neposredno za predsednika. Večina uslužbencev se nahaja zunaj Bele hiše v stavbi izvršilnega urada. Ena izmed prvih agencij je bil Urad za proračun (angl. *Bureau of the Budget – BOB*), ki je bil nato preoblikovan v Urad za management in proračun (angl. *Office of Management and Budget – OMB*). Poleg te agencije EOP vključuje še Agencijo za nacionalno varnost (angl. *National Security Council – NSC*) in Urad za trgovino ZDA (angl. *Office of the United States Trade Representative*). Ustanovljen je z razlogom, da bi pomagal predsedniku čim bolje voditi državo in zagotoviti boljšo prihodnost za Američane. Odgovoren je za vzpostavljanje ustrezne komunikacije med predsednikom in državljani ter za promoviranje trgovinskih interesov zunaj države. V EOP so zaposleni najbližji svetovalci predsednika, za nekatere pa je potrebna potrditev senata, npr. za direktorja OMB. Število uradov v EOP se vedno spreminja, saj je odvisno od potreb vladajočega predsednika, nekatere urade pa tudi postavi kongres. Veliko starejših svetovalcev EOP je naseljenih v zahodnem krilu Bele hiše, večina pa je v Eisenhowerjevi stavbi izvršilnega urada.

Kabinet predsednika je sestavljen iz vodij 15 ministrstev. Člani kabineta so po navadi najožji predsednikovi zaupniki, ki jih imenuje predsednik in potrди senat. Problem članov kabineta je, da včasih začnejo delati bolj v interesu ministrstva kot pa v interesu predsednika. Nekateri predsedniki so kabinete razdelili na podkomiteje in tako zagotovili boljšo učinkovitost svetovanja kabineta. Člani kabineta imajo tudi pomembno vlogo v predsedniški liniji nasledstva, saj so za podpredsednikom, govornikom spodnjega doma (angl. *Speaker of the House*) in začasnim predsednikom senata naslednji možni kandidati za predsednika člani kabineta, po vrstnem redu ustanovitve kabineta.

Ministrstva, ki jih vodijo člani kabineta, so (The White House, 2016b):

- Ministrstvo za kmetijstvo (angl. *Departments of Agriculture – USDA*),
- Ministrstvo za trgovinsko poslovanje (angl. *Departments of Commerce*),
- Ministrstvo za obrambo (angl. *Departments od Defence – DOD*),
- Ministrstvo za šolstvo (angl. *Departments od Education*),
- Ministrstvo za energijo (angl. *Departments of Energy – DOE*),

- Ministrstvo za zdravje (angl. *Departments of Health and Human Services – HHS*),
- Ministrstvo za domovinsko varnost (angl. *Departments of Homeland Security – DHS*),
- Ministrstvo za urbanizacijo in gradnjo stanovanja (angl. *Departments of Housing and Urban Development – HUD*),
- Ministrstvo za notranje zadeve (angl. *Departments of the Interior – DOI*),
- Ministrstvo za sodstvo (angl. *Departments of Justice – DOJ*),
- Ministrstvo za delo (angl. *Departments of Labor*),
- Ministrstvo za zunanje zadeve (angl. *Departments of State*),
- Ministrstvo za prevoz (angl. *Departments of Transportation – DOT*),
- Ministrstvo za finance (angl. *Departments of Treasury*),
- Ministrstvo za vojne veterane (angl. *Departments of Veterans Affairs*).

3.2 NALOGE IZVRŠILNE OBLASTI

ZDA vlagajo ogromno denarja za vojaške potrebe, izdelovanje orožja in plačevanje vojakov, kar predstavlja kar 23 % zveznega proračuna. Predsednik ZDA je vrhovni poveljnik vojske in mornarice ZDA, čeprav ima kongres moč, da razglasi vojno, financira vojsko in ratificira pogodbe, ima predsednik v praksi ogromna pooblastila kot vrhovni poveljnik. Kongres je pri tem tudi močno odvisen od informacij o mednarodnih odnosih in vojaški moči drugih držav, ki jih predsednik pridobi od Ministrstva za obrambo, Ministrstva za zunanje zadeve in CIA. Poleg vojaške vloge predstavlja predsednik ZDA tudi ceremonialnega vodjo (Heineman, 1995).

Predsednik je tudi odgovoren za ustrezno izvajanje in izvrševanje zakonodaje, postavljene s strani kongresa. Ima pravico predlagati zakone in pravico do veta, ki jo kongres lahko preglasi z dvotretjinsko večino vseh glasov kongresa. V ta namen imenuje vodje zveznih agencij in kabineta, ki so odgovorni za izvrševanje in upravljanje zakonov. Ti oddelki imajo različne naloge, npr. Ministrstvo za obrambo, Agencija za varstvo okolja, Oddelek za socialno varnost in Agencija za vrednostne papirje. Vključno s pripadniki oboroženih sil izvršilna veja oblasti zaposluje več kot milijon ljudi. Vsi predlogi zakona, oblikovani v predsedstvu, morajo biti potrjeni in predlagani s strani predsednika, preden se predložijo kongresu. To daje predsedniku funkcijo šefa predlaganja zakonov v predsedstvu.

Predsednik lahko kadarkoli zahteva pisno mnenje in obrazložitev glavnega uradnika izvršilnih oddelkov v zvezi z njihovimi dolžnostmi. Edini lahko izreče pomilostitev za dejanja zoper ZDA, kar ne velja za »impeachment«. Vodi diplomacijo z ostalimi narodi in tako ustvarja pogodbe, za katere potrebuje dvotretjinsko večino senata. Imenuje veleposlanike, ministre, sodnike in druge uradnike. Z ustavo ima predsednik določeno obveznost do kongresa, in sicer jim mora občasno poslati informacije o stanju ZDA in jim predlagati uvajanje določenih ukrepov, za katere misli, da so potrebni in primerni (The Constitution of the USA, 2. člen).

3.3 VOLITVE PREDSEDNIKA

Volilna pravica je bila na začetku ustanavljanja ustave omejena samo na belce moškega spola, nato se je začela pravica volitve širiti na ostalo prebivalstvo, in sicer v 4 fazah.

V prvi fazi rekonstrukcije volilne pravice so odpravili zahtevo, da mora volivec imeti določeno premoženje v lasti, in sicer so to zahtevo omejili, da je za volilno pravico dovolj, če volivci plačujejo davke. Davek je bil zaračunan takrat, ko je volivec uveljavil svojo pravico do glasovanja. Tudi to zahtevo plačevanja davkov so leta 1964 in 1966 ukinili.

V drugi fazi so reševali vprašanje volilne pravice črncev in s 15. amandmajem k ustavi leta 1870 določili, da nikomur ne sme biti odvzeta pravica do volitve zaradi pripadnosti določeni rasi, barve kože ali preteklega suženjstva. V praksi je še vedno obstajala diskriminacija, saj so v nekaterih državah organizirali volitve daleč od mesta, kjer so prebivali Afroameričani, ter imeli volišča odprta le za nekaj ur. Rezultat tega je zelo nizka registracija glasov Afroameričanov v letu 1960. Z Aktom o volilnih pravicah so tako leta 1965 rešili problem diskriminacije črnske rase in število registriranih glasov se je kar podvojilo.

Tretja faza pomeni pridobitev volilne pravice tudi za žensko populacijo, ki so si jo zagotovile z Deklaracijo v letu 1848 in z 19. amandmajem k ustavi, ki zagotavlja volilno pravico žensk in je bil ratificiran leta 1920.

Zadnja faza pa je pomenila, da so zmanjšali starostno omejitev za volilno pravico z 21 let na 18 let. Ta omejitev je prišla v veljavo leta 1971 s 26. amandmajem k ustavi (glej Maisel, 2007, str. 47–50).

Prihodnji ameriški predsednik lahko prevzame vodilno vlogo v svoji stranki ob zmagi na predsedniških nominacijah in to vlogo ohrani le, če zmaga na splošnih volitvah (Bibby, 2000).

Volitve v ZDA potekajo prek elektorjev, kar pomeni, da predsednika ne volijo volivci neposredno, ampak posredno prek elektorjev (Petauer, 2011). Z ustavo je določeno, da volitve za predsednika potekajo vsako četrto leto na prvi torek za prvim ponedeljkom.

Elektorski »kolidž« so ustanovili ustanovitelji ustave ZDA, ki so s tem sistemom hoteli rešiti problem med velikimi in malimi zveznimi državami ter se za razliko od »three-fifths compromise¹« izogniti vprašanju sužnjev. Ustanovitelji ustave so pri pisanju ustave morali sprejemati številne kompromise, eden izmed njih je tudi »Connecticut compromise«, kjer so določili, da bo število članov predstavniškega doma določeno sorazmerno glede na populacijo v posamezni zvezni državi in da bo vsaka država imela dva člana v senatu. S tem kompromisom so rešili problem med malimi in velikimi zveznimi državami. Rezultat naslednjega kompromisa ustanoviteljev ustave je »elektorski kolidž«. Vsaka država izbere

¹ »Three fifths compromise« je določal, da se sužnji štejejo pod 3/5 osebe, ki predstavlja populacijo določene zvezne države, vendar niso imeli pravice voliti, ampak samo pravico do predstavljanja števila populacije določene države (Maisel, 2007, str. 11).

določeno število elektorjev, ki je enako številu senatorjev in članov predstavniškega doma v posamezni zvezni državi. Ta enačba je kompromis med malimi in velikimi zveznimi državami. Trenutno je 538 elektorjev v elektorskem »kolidžu« (angl. *Electoral College*). Med elektorji ne smejo biti člani senata, predstavniškega doma ali člani, ki opravljajo druge politične funkcije. Zvezne države same določajo pravila izvolitve elektorjev. Elektorji v svojih zveznih državah volijo tako, da obkrožijo kandidata za predsednika in podpredsednika, kjer velja pravilo, da vsaj eden od njih ne sme prihajati iz iste zvezne države. Volilni glasovi za predsednika in podpredsednika morajo biti na ločenih seznamih.² Seštete glasove nato pošljejo predsedniku senata, ki jih v prisotnosti obeh domov ponovno prešteje. Kandidat je izbran za predsednika, če ima večino vseh glasov. V primeru, da nihče ne doseže ustrezne večine, je predstavniški dom tisti, ki izbere najustreznejšega kandidata med tremi, ki so dobili največ glasov. Da bi zagotovili kompromis med velikimi in malimi zveznimi državami, ima vsaka zvezna država pravico enega glasu in tisti kandidat, ki dobi večino, je zmagovalec.

V primeru, da predstavniški dom ne izbere predsednika do 4. marca, njegovo funkcijo opravlja podpredsednik, kar velja tudi v primeru smrti, odpovedi ali druge odsotnosti. Pri upoštevanju pravil o datumu volitev in trajanju mandata so ZDA zelo dosledne, in to upoštevajo ne glede na krizo v državi ali v svetu.³

Podpredsednik za zasedbo mesta potrebuje večino vseh glasov volivcev, če nihče od kandidatov ne doseže te večine, potem senat izbere med dvema kandidatom z največjim številom glasov. Kandidat za zmago potrebuje večino vseh glasov senata (glej Maisel, 2007, str. 11–12).

Slabosti elektorskega sistema volitev (glej Maisel, 2007, str. 15–16):

- v predsedniških volitvah se ne šteje glas vsakega državljana enako (npr. leta 2004 so na volitvah v zvezni državi Kalifornija dobili en elektorski glas za vsakih 664.700 volivcev – skupaj 54 elektorskih glasov, in v zvezni državi Maine en elektorski glas za vsakih 329.300 volivcev – skupaj 4 elektorske glasove),
- kandidati ne vodijo pogostih kampanj v državah, kjer je že zagotovljen zmagovalec ali poraženec,
- kandidata z istim številom glasov lahko dobita različno število elektorskih glasov, sistem je naklonjen kandidatom, ki so močni v eni državi ali regiji, in obratno nenaklonjen tistim, ki imajo enako moč na nacionalni ravni, vendar je razdeljena v več državah. Leta 1948 sta tako Strom Thormund iz States Rights Party in Henry Wallace iz Progressive Party dobila približno 2,4 % glasov. Thormund je dobil 39 elektorskih

² Do sprejetja 12. Amandmaja leta 1804 je veljalo, da je kandidat, ki zaseda prvo mesto predsednik in kandidat na drugem mestu podpredsednik. S tem amandmajem pa so uvedli ločene volitve za predsednika in podpredsednika.

³ Predsednik Roosevelt je bil izbran leta 1944, čeprav je potekala 2. svetovna vojna, je bila izvedena kampanja za izvolitev predsednika. Po njegovi smrti leta 1945 je oblast prevzel podpredsednik Truman brez volilne kampanje. (Maisel, 2007, str. 8-13)

- glasov, saj so njegovi glasovi bili koncentrirani v južnih zveznih državah, Wallace pa ni dobil nobenega elektorskega glasov, saj so bili glasovi razpršeni po celotni državi,
- kandidat, ki dobi največ glasov, ni nujno zmagovalec, saj mora dobiti največ elektorskih glasov (npr. Al Gore v letu 2000).

Na osnovi proučevanja izvršilne oblasti v tem poglavju sem ugotovila, da sta obe instituciji odvisni druga od druge. Odvisnost od kongresa se kaže že v organizaciji izvršilne oblasti, saj izvršilne oblasti ne predstavlja samo predsednik, ampak tudi podpredsednik, osebje Bele hiše, izvršilni urad predsednika, kabinet in posamezna ministrstva. Odvisnost se kaže v tem, da nekatere izmed izvršilnih uradov postavlja senat, člane kabineta potrjuje kongres in podpredsednik je hkrati predsednik senata. Odvisnost in povezanost se kažeta tudi v nalogah obeh vej oblasti, saj je kljub temu da je predsednik vrhovni poveljnik vojske in mornarice, kongres tisti, ki razglasi vojno. Pri sprejemanju mednarodnih pogodb predsednik potrebuje dvotretjinsko večino senata. Torej morata za uspešno vladanje obe veji oblasti biti pripravljene sodelovati. Tudi volitve v ZDA so poseben proces, pri katerem predstavniki dom izbere med tremi kandidati z največ glasovi v primeru, da nihče od njih ne dobi ustrezne večine.

4 AMERIŠKI KONGRES

Ameriški kongres ima zakonodajno oblast. Sestavljen je iz predstavniškega doma (angl. *House of Representatives*) in senata. Senat je bil ustanovljen z namenom, da bi zaščitili pravice posameznih držav in mnenja manjšine v zveznem sistemu, ki je dajal moč večjim zveznim državam. Z ustanovitvijo senata in predstavniškega doma so tako uravnotežili razmerje med večjimi in manjšimi državami. Ustanovitev obeh domov je omogočila vsem državicam vplivanje na razreševanje pomembnih nacionalnih vprašanj. Sedež ameriškega kongresa predstavlja Slika 2 (Volk, 2007).

V nadaljevanju si bomo ogledali značilnosti obeh domov, kakšne naloge ima kongres in volilni proces. Podrobneje bomo raziskali zakonodajni proces in ugotovili, koliko je kongres odvisen oziroma neodvisen pri sprejemanju zakonodaje od izvršilne veje oblasti. Prav tako bomo proučili postopek ustavne pritožbe (impeachment).

Slika 2: Sedež ameriškega kongresa

Vir: The White House (2016c)

4.1 PREDSTAVNIŠKI DOM

Člani predstavniškega doma so izbrani iz posameznih zveznih držav in imajo mandat dve leti. Pogoji za člana predstavniškega doma so:

- starost minimalno 25 let,
- kandidat mora biti državljan ZDA minimalno 7 let,
- kandidat mora biti prebivalec zvezne države, v kateri je izbran.

Število članov je odvisno od velikosti in števila prebivalcev zveznih držav. Na vsakih 30.000 prebivalcev je izvoljen en član predstavniškega doma in vsaka zvezna država mora imeti minimalno enega člana. Predstavniškemu domu predseduje govornik večinske stranke predstavniškega doma (angl. *Speaker of the House*), ki ga izberejo člani

predstavniškega doma, in je tudi tretji v liniji predsedniških naslednikov. Člani predstavniškega doma lahko sprožijo postopek »impeachmenta« proti političnim uradnikom, imajo pooblastila za preračunavanje prihodkov (White House, 2016c).

Govornik predstavniškega doma je izvoljen za dobo dveh let, tako kot člani predstavniškega doma. Govornik odloča o vsebini sej oz. debat v predstavniškem domu, o tem, katere predloge zakonov obravnava določen komite, vodi zakonodajni proces skozi predstavniški dom in lahko vpliva na prehod predlogov skozi komiteje. Govorniku pri delu pomaga skupina asistentov (angl. *the whip*), ki skrbi za ustrezno komunikacijo med člani doma glede nekega problema. Tudi člani manjšinske stranke imajo svojega govornika in skupino asistentov (Heineman, 1995).

Predstavniški dom tako teoretično zastopa interese državljanov, njegove glavne naloge so predvsem ukvarjanje z državnim proračunom, urejanje gospodarskih zadev in sprejemanje finančnih zakonov (Muminović, 2011)

4.2 SENAT

Za razliko od predstavniškega doma je senat sestavljen iz 100 članov, iz vsake zvezne države po dva člana. Z amandmajem XVII, ki je bil ratificiran 8. aprila 1913, je določeno, da so volivci tisti, ki izberejo člane senata za mandat 6 let. Vsak senator ima pravico enega glasu. Senat se razdeli na tri razrede, saj volitve za senatorje ne potekajo hkrati, ampak se tretjina senata oziroma en razred menja na vsaki dve leti. Pogoji za člana senata so:

- starost minimalno 30 let,
- kandidat mora biti državljan ZDA minimalno 9 let,
- kandidat mora biti prebivalec zvezne države, v kateri je izbran.

Podpredsednik ZDA (angl. *The Vice president*) je predsednik senata in nima pravice volilnega glasu razen v primeru neodločenega izida. Senat mora določiti tudi druge uradnike (angl. *Officers*) in namestnika podpredsednika (angl. *President pro tempore*) (United States Senate, 2016).

Glavne naloge senata skupaj s predstavniškim domom so ustvarjanje, predlaganje in glasovanje o zakonih tako domače kot tudi zunanje politike ZDA. Senatorji tudi svetujejo in potrjujejo predloge izvršilne oblasti in izvajajo nadzor nad vsemi vejami oblasti. Naloge, ki jih opravljajo, so tudi (Muminović, 2011; The White House, 2016c):

- pristojnost pobiranja davkov,
- potrjevanje visokih administrativnih uradnikov,
- urejanje poslovanja z drugimi državami in indijanskimi plemeni,
- vzpostavljajo enotna pravila za naturalizacijo in zakone za stečaje,
- zagotoviti kaznovanje ponarejanja vrednostnih papirjev in kovancev,
- zagotavljanje poštnih storitev in povezav,
- spodbujanje napredka znanosti in umetnosti,

- razglasiti vojno, razvijati in podpirati vojsko, zagotavljati mornarico,
- reguliranje kopenskih in pomorskih sil,
- sodelovanje pri proračunih,
- ratificiranje mednarodnih pogodb,
- predlaganje amandmajev k ustavi.

4.3 IMPEACHMENT – USTAVNA OBTOŽBA

Poleg omenjenih pristojnosti ameriškega kongresa je »impeachment« ali ustavna obtožba edini način, s katerim lahko kongres odstavi vladajočega predsednika. Z Ustavo ZDA je določeno, da se predsednika ZDA, podpredsednika in druge javne uslužbence lahko odstavi zaradi izdaje, podkupovanja ali drugih hujših kaznivih dejanj in prekrškov (USA Constitution, 2. člen).

»Impeachment« se sproži na Uradu za sodstvo (angl. *Judiciary Committee*) predstavnškega doma, ki zbira dokaze in izvaja zasliševanje prič za pridobitev vseh podatkov za sprožitev nadaljnjega postopka. Tu je prisotna tudi manjšina svetovalcev (angl. *Minority Counsel*), ki ne predstavljajo večinske stranke kongresa. Priče zaslišijo Committee Counsel, Minority Counsel in vsak predstavnik House Judiciary Committee. Committee nato oblikuje obtožnico po točkah in o njej tudi glasuje ter rezultate sporoči predstavnškemu domu. Predstavnški dom nato ponovno glasuje o posameznih točkah obtožnice in če je obtožba sprejeta, jo pošlje v glasovanje senatu. Vsak član senata posebej glasuje o tem, ali predsednika razrešijo ali ne. Če glasuje več kot dve tretjine senatorjev za »impeachment«, je predsednik razrešen, s tem da za tiste, ki se vzdržijo glasov, velja, da so glasovali proti njegovi razrešitvi. Predsednik ima pravico do pritožbe na sodišče. V zgodovini ameriških predsednikov je bilo nekaj poskusov »impeachmentov«, vendar so bili neuspešni (Reuters, 2016).

4.4 ZAKONODAJNI PROCES

Oblikovanje politike vključuje naslednje stopnje (glej Lelloup & Shull 2003, str. 13):

1. dnevni red: potrebno je določiti, katere probleme bo vlada reševala. Kongres in predsednik izpostavljata vsak svoje politične probleme, ki bi jih radi rešili,
2. oblikovanje: oblikovanje predlogov v predloge zakonov ali pravila v zakonodajni ali izvršilni veji oblasti,
3. sprejemanje: ta proces vključuje pogajanje med vejami oblasti, nato sledi sprejem v obeh domovih in potrditev s strani predsednika,
4. uveljavljanje: ta proces vključuje federalne urade in sodišča, ki skrbijo za upoštevanje zakonov. Tudi tu sta predsednik in kongres tista, ki morata zagotoviti uveljavljanje zakona,
5. rezultati: ugotavljanje, ali je zakon zadostno rešil probleme.

Prvi korak v zakonodajnem procesu je predlog zakona v kongresu, saj vsakdo lahko napiše zakon, vendar ga samo kongres lahko uveljavi. Nekateri predlogi zakona pridejo tudi na zahtevo predsednika, npr. letni zvezni proračun, na zahtevo šolarjev, interesnih

skupin, državnih in lokalnih uradnikov, medijev in drugih. Velikokrat predlogi zakona nastanejo tudi na osnovi lastnih izkušenj, npr. senator Pete Domenici je imel hčerko, ki je bila duševni bolnik, in se je tako zavzemal za pravice duševnih bolnikov. Začetni predlog zakona lahko skozi zakonodajni proces doživi drastične spremembe. Vsako leto je predlaganih več tisoč zakonov, vendar je le nekaj tistih, o katerih kongres dejansko odloča. V letih od 2005 do 2007 je bilo predlaganih 10.703 predlogov zakona in od teh je bilo le 4 % (417) uzakonjenih (glej Davidson, 2008, str. 239–245).

Po predlogu zakona sledi pregled zakona na ustreznem odboru. Zakon se najprej obravnava v pododboru (angl. *subcommittee*), kjer je lahko potrjen, spremenjen ali v celoti zavrnjen. Če je zakon potrjen, gre nato na odločanje v odbor (angl. *full committee*), kjer je postopek ponovljen. Odbore v senatu vodi predsednik senata, v predstavniškem domu pa »govornik doma« (angl. *House Speaker*). V tej fazi pododbori in odbori preiskujejo prednosti in slabosti zakona. Povabijo strokovnjake, zagovornike in nasprotnike, da predstavijo zakon pred odborom. Če celoten odbor glasuje za potrditev zakona, se predlog zakona pošlje v odločanje predstavniškemu domu in senatu, kjer večinska stranka odloči, kdaj se bo predlog zakona obravnaval.

Ko pride predlog zakona na obravnavanje, poteka v predstavniškem domu poseben strukturiran proces. Vsak član, ki želi govoriti, ima omejitve na nekaj minut, tudi število amandmajev je omejeno. V primeru, ko gre za manj kontroverzne predloge zakona, so ti lahko sprejeti po skrajšanem postopku, kjer ni nujno predhodno obravnavanje v odborih, debate so omejene na 40 minut, ni dovoljenih amandmajev ter zakon je sprejet z dvotretjinsko večino glasov. V primeru, da predlog ni sprejet po skrajšanem postopku, se lahko vrne v ponovno obravnavo v odbore, kjer se dopolni z amandmaji. V senatu proces razprave ni tako strog, člani niso časovno omejeni in tudi amandmaji so neomejeni. Senatorji lahko to izkoriščajo za zavlačevanje sprejemanja zakona, vendar z glasovanjem 60 senatorjev lahko to preprečijo in izsilijo glasovanje o predlogu zakona. Ko je debata končana, je zakon sprejet z večino glasov. Preden pride zakon v potrditev predsedniku, mora biti izglasovan v obeh domovih v identični obliki (United States House of Representatives, 2016).

Večina zakonov v domovih je sprejeta brez konferenc, 70 % predlogov je sprejetih v obeh domovih brez dodatnega spreminjanja, 20 % je sprejetih z dodanimi amandmaji in 10 % na podlagi organiziranih konferenc med obema domovoma (glej Davidson, 2008, str. 267–269).

Predsednik ima nato možnost, da potrdi zakon, če se ne strinja, pa ima pravico veta in zakon pošlje ponovno kongresu. Pravica do veta predstavlja kolektivno administrativno odločanje predsednika, ministrstva za proračun, predsedniških agencij in uradnikov, ki se skupaj odločijo o tem, ali bodo uporabili pravico veta za določen predlog zakona. Razlogi za uveljavljanje pravice veta so:

- predlog zakona ni v skladu z ustavo,
- vpliva na predsednikovo neodvisnost,

- ne more biti administriran,
- preveliki stroški za uvajanje zakona.

Predsedniki pravico do veta večkrat izkoriščajo kot orožje v boju s kongresom, kjer hočejo pokazati, kako se njihovi pogledi na določene zadeve razlikujejo od druge stranke. Ko predsednik dobi predlog zakona od kongresa, mora v desetih dneh odločiti, kaj narediti (izključene so nedelje). Ima naslednje 4 možnosti:

1. podpiše lahko predlog zakona, ki nato postane veljaven zakon,
2. vloži lahko veto in vrne predlog zakona ustreznemu domu kongresa,
3. lahko ne stori nič in zakon bo postal veljaven brez njegovega podpisa. To velja po navadi za predloge, ki jih predsednik ne podpira, vendar ne dovolj, da bi vložil pravico veta,
4. »pocket veto« je možen takrat, ko kongresna preložitev preprečuje vrnitev zakona, ta ne more postati veljaven brez predsednikovega podpisa.

Kongres lahko preglasuje predsednikov veto z dvotretjinsko večino obeh domov in zakon postane veljaven. George Bush je bil najuspešnejši predsednik, kar se tiče izrabljanja pravice veta, saj mu je uspelo dobiti kar 64 vetov na predlog zakona in le 1 veto je bil preglasovan s strani kongresa (glej Davidson, 2008, str. 320–324).

4.5 VOLITVE KONGRESA

Tako kot volitve predsednika tudi volitve kongresa potekajo prek elektorjev. Vsaki dve leti volivci izbirajo eno tretjino kandidatov senata in predstavniškega doma. Senatorji morajo izpolnjevati naslednje pogoje za kandidacijo: minimalna starost 30 let, minimalno 9 let državljan ZDA in mora biti prebivalec zvezne države, v kateri je izvoljen. Kandidati za predstavniški dom morajo biti stari najmanj 25 let, 7 let državljan ZDA in prebivalci zvezne države, v kateri so izvoljeni (The White House, 2016a). Ločimo tri tipe kongresnih volitev (LWVCEF, 2016):

- primarne volitve (angl. *primary elections*), kjer gre za volilno kampanjo med političnimi strankami, kjer bo z izvolitvijo določenega kandidata prevzela oblast določena stranka (demokrati ali republikanci),
- generalne volitve (angl. *general elections*), kjer gre za volitve med vsemi kandidati iz vseh strank, kjer zmagovalec postane član kongresa,
- specifične volitve (angl. *special elections*), kjer z volitvami zamenjajo člana kongresa zaradi smrti ali druge odsotnosti.

Mnogi kritizirajo kongresne volitve, saj kongresorji niso odgovorni prebivalcem in ne predstavljajo njihovih interesov. Na nezadovoljstvo kaže tudi nizka stopnja udeležbe na medletnih volitvah, ki je 35 %, medtem ko je udeležba na kongresnih volitvah v času izbiranja novega predsednika kar 50 % (glej Lelloup & Shull, 2003, str. 85).

V tem poglavju smo ponovno dokazali hipotezo o odvisnosti obeh institucij, saj ima kongres moč odstaviti predsednika z »impeachmentom« oz. ustavno obtožbo. Poleg tega pa je zakonodajni proces eden izmed najbolj očitnih procesov odvisnosti obeh vej oblasti, saj lahko predsednik, kljub temu da ima kongres zakonodajno funkcijo, predlaga zakone in tudi s pravico veta zavrne sprejetje nekega zakona. To je izrazit primer sistema ravnotežja oblasti.

5 ODNOS PREDSEDNIK-KONGRES

V ZDA ni pomembnejšega odnosa kot med predsednikom in kongresom. V naslednjih podpoglavjih bom predstavila, kakšne tipe odnosov med obema vejama oblasti poznamo in kakšne pristojnosti ima ena in druga veja oblasti. Na osnovi proučevanja tipologije odnosov bom predstavila, v kakšnem okolju ima predsednik največjo moč. Predstavila bom tudi pristojnosti obeh vej oblasti in tako ugotovila, ali obstaja odvisnost med njima.

5.1 TIPOLOGIJA ODNOSOV

Na odnos med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti vplivajo številni dejavniki. LeLoup in Shull pravita, da sta najpomembnejši dimenziji število konfliktov pri oblikovanju politik med obema vejama oblasti in v kolikšni meri določena veja oblasti oblikuje politiko. Odnos med kongresom in predsednikom ZDA je lahko dobro oblikovan z dogovori in sodelovanjem ali pa popolnoma odtujen. Na konflikte vpliva predvsem strankarska sestava, saj se stranki razlikujeta v ideologiji, glede oblikovanja politik in želje, da bi prevzeli oblast. Kongres je sestavljen iz dveh političnih strank, ki se ves čas omejujeta in če stranka, iz katere prihaja predsednik ZDA, nima večine v parlamentu, se število konfliktov povečuje.

Na osnovi teh dveh dimenzij lahko oblikujemo 4 tipe odnosov med predsednikom in kongresom ZDA: imperij predsednika, prevlada kongresa, sodelovanje/konsenz in mrtvilo/izredne odločitve (glej LeLoup & Shull, 2003, str. 13).

Imperij predsednika. Pri tem tipu odnosov je oblikovanje politik bolj pod okriljem predsednika kot pa kongresa. Predsednik lahko ima prevlado tudi v zelo konfliktnem okolju, če ima dovolj moči in sredstev. Predsednik ima prevlado pri odločanju o oblikovanju politik, če kontrolira večino zaposlenih v obeh domovih, če ima ustrezno večino članov obeh strank, ki mu želijo slediti, in če s strani opozicije ni zanimanja, da mu nasprotujejo. Z naraščanjem konfliktov je vse večja možnost, da pride do naslednjega tipa odnosov mrtvila in ne prevlade predsednika. Z minimalnimi konflikti pa je večja možnost odnosa sodelovanja oz. konsenza. Do prevlade predsednika pride večinoma v obdobju kriz pri vprašanjih zunanje in obrambne politike. Gre za sprejemanje hitrejših zakonov za reševanje nacionalnih vprašanj. Obdobje od 1960 do 1970 in vladavina Busha od 2001 do 2007 je znano kot imperij predsednikov (LeLoup & Shull, 2003). Imperij predsednika vključuje vplivanje na organizacijo stranke, iz katere prihaja, kongres, izvršilno vejo oblasti in sodstvo (Bibby, 2000).

Prevlada kongresa. Podobno kot pri prevladi predsednika tudi tu velja, da je z naraščanjem konfliktov večja možnost mrtvila in z minimalni konflikti je večja možnost konsenza. Najugodnejša situacija za prevlado kongresa je preglasovanje predsedniškega veta. To se najpogosteje zgodi, ko je stranka, ki prevladuje v kongresu, nasprotna tisti, iz katere prihaja predsednik. Kongres je imel v preteklosti pomembno vlogo pri širjenju državljskih pravic, sprejemanju zakonov o socialni državi in gospodarstvu.

Sodelovanje/konsenz. Kot sem že omenila, je najugodnejša situacija za konsenz ob nizki stopnji konfliktov med obema vejama oblast in ob neorganiziranosti opozicije, kjer lahko oblikovanje politik prevzame ena ali druga stran, vendar je končna odločitev skupna. Da bi bilo oblikovanje politike uspešno, sta nujno potrebna strankarsko sodelovanje in dogovarjanje. Sprejemanje takih zakonov je po navadi daljše, vendar uspešnejše.

Mrtvilo/izredne situacije. Zadnji vzorec nastane ob visoki stopnji konfliktov med obema oblastema, kjer ne obstaja želja po sodelovanju. Mrtvilo se pojavi ob ustavnem načelu omejevanja in ravnotežja oblasti v obliki predsedniškega veta ali pa kongresnih pravilih, kjer je za sprejem predloga zakona v senatu potrebna dvotretjinska večina. Mrtvilo pomeni zaustavitev normalnega oblikovanja politik, kjer oblikovanje politik zastane za več let, npr. financiranje kampanj. Izredne situacije pa so sprejemanje proračuna, socialne varnosti in druge, ki bi ogrozile življenje Američanov, če ne bi bile urejene v nekem določenem času. Predsednik in kongres sprejmeta ad hoc odločitve (glej LelLoup & Shull 2003, str. 14–18).

Odnosa med predsednikom in kongresom še vedno ne moremo omejiti samo na te štiri vzorce, saj obstajajo številna odstopanja. LelLoup in Shull sta določila dejavnike, ki vplivajo na odstopanja (glej LelLoup & Shull, 2003, str. 19–26):

- politično okolje (zahteve javnosti, popularnost predsednika, popularnost kongresa, interesne skupine),
- volilni rezultati, strankarska sestava in politične preference,
- predsedniške in kongresne institucije,
- prevlada ene veje oblasti in politična agenda.

Charles O. Jones je predstavil dva politična modela odnosa predsednika s kongresom, in sicer »partnerski model« ali »neodvisni model«. Partnerski model pomeni, da se predsednik večkrat posvetuje z zakonodajalci in tudi sodeluje z njimi pri oblikovanju politik v Beli hiši. Neodvisni model pa je, ko predsednik minimizira sodelovanje s kongresom in svoje obveznosti opravlja samostojno.

Moč predsednika je odvisna od njegove sposobnosti oz. lastnosti prepričljivosti. Ta moč se ne kaže le v sposobnosti prepričati kongres, da sprejme določen zakon, ampak tudi v sposobnosti zaposliti ustrezne uradnike na vseh ravneh, ki bodo sposobni prepričati kongres, da delajo tako, kot želi predsednik. Naslednja lastnost, ki vpliva na moč predsednika, so retorične sposobnosti, s katerimi pridobi javnost na svojo stran.

Konflikti med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti obstajajo zato, ker ustava pravil uvajanja javnih politik kongresa in predsednika ne določa popolnoma niti pravil sodelovanja med njima, ker predsednik in kongres služijo različnim profilom volivcev in v različnem časovnem obdobju. Ustava torej na eni strani določa kongres kot zakonodajno vejo oblasti, vendar hkrati določa, da ima predsednik pravico predlagati zakone in tudi pravico do veta (glej Davidson, 2008, str. 307–331).

5.2 PRISTOJNOSTI PREDSEDNIKA IN KONGRESA

Pristojnosti predsednika pri izvajanju politik so močno odvisne od uspešnega sodelovanja s kongresom, saj je potrebno sodelovanje obeh vej oblasti pri izvajanju politik za mednarodne odnose in državno varnost (Bibby, 2000).

V Tabeli 2 so predstavljene pristojnosti predsednika in kongresa, ki kažejo na uspešnost sistema »check and balances«. Kongres nadzira delo predsednika in ga lahko z »impeachmentom« oz. ustavno obtožbo odstavi z njegove funkcije. Na drugi strani ima predsednik pravico do predsedniškega veta, če se ne strinja s sprejetjem zakona, vendar kongres lahko z dvotretjinsko večino preglasuje predsedniški veto. Predsednik imenuje sodnike, vendar jih potrdi senat, sodniki pa omejujejo kongres in predsednika z razglasitvijo njihovih aktov, neskladnih z ustavo. Predsednik sprejema mednarodne pogodbe, vendar je senat tisti, ki jih potrdi, preden postanejo veljavne. Madisonov sistem ločitve na tri veje oblasti ter sistem omejevanja in ravnotežja je uspešno zaščitil individualne svoboščine in preprečil tiranijo. Tak politični sistem pa je tudi zelo neuspešen za oblikovanje politik, saj so procesi daljši zaradi neprestanega omejevanja in nadziranja (glej LeLoup & Shull, 2003, str. 36–38).

Tabela 2: Pristojnosti zakonodajne in izvršilne veje oblasti

Pristojnosti kongresa	Pristojnosti predsednika
Sprejme ali zavrne predlog zakona	Predlaganje zakonov
Preglasuje predsedniški veto z dvotretjinsko večino	Predsedniški veto
Sprejme ali zavrne imenovane uradnike z večino glasov	Imenovanje izvršilnih in sodnih uradnikov
Ugotavljanje usposobljenosti članov	Svetovanje kongresu o stanju države
Dvigovanje davkov in ustreznih sredstev	Sklicevanje izrednih sej
Ustvarjanje izvršilnih departmajev	Uveljavljanje zakonov
Podpira vojsko in mornarico	Pomilostitev
Ratificira mednarodne pogodbe	Pogajanja za sprejemanje pogodb
Razglasi vojno	Priznavanje držav
Odstranitev predsednika z »impeachmentom«	Poveljnik in šef države

Vir: LeLoup in Shull (2003)

Thomas Cronin in Michael Genovese sta predsednikovo moč predstavila kot eno izmed paradoksov ameriške politike, saj je moč predsednika včasih premočna, včasih pa prešibka. To se kaže v tem, da ima predsednik zelo širok manevrski prostor glede zunanje politike, saj lahko deluje v določenih situacijah brez soglasja kongresa. Premoč predsednika se torej kaže v zunanji politiki, njegova prešibkost pa v odločanju o širjenju nuklearnega orožja, reševanju problema povečevanja državnega dolga, proračunskega

primanjkljaja, diskriminacije, revščine in drugih problemov (glej Ladd & Serow, 2007, str. 212–222).

Omeniti pa je treba, da sta poleg predsedniškega vpliva pri zakonodaji, kjer s pravico veta vpliva tudi na zakonodajni proces, obe veji oblasti odgovorni za delovanje »četrte veje oblasti«, in sicer birokracije. Predsednik je tako odgovoren za uvajanje zakonov in upravljanje izvršilne veje oblasti, vendar je kongres prav tako odgovoren za organiziranje in financiranje izvršilne veje oblasti. Kongres vpliva na organizacijo birokracije s pisanjem pravilnikov, s katerimi lahko ustanovljajo ali odpravljajo izvršilne agencije in ministrstva. Kongres lahko izvede reorganizacijo s pomočjo zunanjih komisij ali pa jo predlaga predsedniku ali posameznemu ministrstvu. Senat ima pomembno vlogo, saj potrjuje visoke administrativne uradnike (Davidson, 2008).

Bibby trdi, da je glavni vir konfliktov med obema vejama oblasti na *volilni osnovi*. Predsednik je nominiran in izbran brez vpliva kongresa in nima nobenih obveznosti do kongresne stranke, na drugi strani pa tudi kongres trdi, da je do svojega položaja prišel z lastnimi prizadevanji in ne z vplivom predsednika. Tako tudi predsednik ne more vplivati na izvolitev članov kongresa.

Poleg nominacije in volitev obeh vej oblasti se kaže razlika tudi v *odgovornosti*. Zakonodajalci so tako odgovorni volivcem države, v kateri so bili izvoljeni, in se morajo za ponovno izvolitev boriti za lokalne interese oz. za interese države, iz katere prihajajo, ne glede na državne probleme. Nasprotno pa je predsednik odgovoren celotni državi in mora probleme reševati bolj celovito in ne le usmerjeno na eno zvezno državico.

Naslednja razlika je tudi *trajanje mandata*. Senatorji so izvoljeni za mandat 6 let, kjer vsaki dve leti potekajo volitve za eno tretjino članov senata. To pomeni, da volitve za člane kongresa in predsednika potekajo v različnih časovnih obdobjih, kjer se morajo boriti z različnimi problemi.

Poleg volilne baze je glavni vir konfliktov *institucionalna podlaga*. Izvršilna veja oblasti je organizirana predvsem hierarhično, kjer je predsednik šef države in tudi izvršilne veje oblasti. Predsednik je tako odgovoren za izvajanje in razvoj politik ter na reševanje problemov gleda bolj celovito. Na drugi strani imamo kongres, ki je bolj decentraliziran in sestavljen iz odborov in pododborov, ki sprejemajo pomembnejše odločitve. Razlika med kongresom in predsednikom je v tem, da kongres rešuje probleme po sistemu »najprej en problem, potem drugi«, predsednik pa probleme rešuje bolj celovito.

Razlika se kaže tudi v *odgovornosti do volivcev*, saj je predsednik bolj medijsko izpostavljen in je tako volivcem »bolj znan« in posledično tudi nosi veliko odgovornost, ravno zaradi hierarhične organizacije. Vsi člani kongresa niso toliko medijsko izpostavljeni in zaradi decentralizirane organizacije je njihova odgovornost volivcem manjša (Bibby, 2000).

V tem poglavju sem na osnovi proučevanja tipologije odnosov ugotovila, da ima predsednik večjo moč, kadar nadzira večino zaposlenih in kadar s strani opozicije ni

interesa za nasprotovanje. Predsednik lahko ima tudi prevlado v konfliktnem obdobju, vendar mora imeti za to dovolj sredstev. Problem je tudi v tem, da v primeru večjih konfliktov lahko hitro pridemo do mrtvila oz. izredne situacije. Iz tega lahko sklepamo, da bo manj konfliktov, ko je predsednikova stranka večinska stranka kongresa in bo tako predsednik imel več ljudi, ki so mu pripravljeni slediti v izvajanju njegovih politik.

Ugotovili smo tudi, da obstaja ogromno nalog, v katerih obe oblasti nadzirata druga drugo. Predsednik omejuje kongres s svojo pravico do veta in s tem lahko zavrne sprejetje zakona, na drugi strani pa kongres lahko preglasuje veto z dvotretjinsko večino in s tem sproži idealne pogoje za mrtvilo oz. izredno situacijo in tako zmanjša moč predsednika. Predsednik lahko tudi predlaga zakone, vendar je kongres tisti, ki jih sprejema. Predsednik imenuje izvršilne in sodne uradnike, vendar jih mora potrditi kongres. Kongres pa ima moč kontrole tudi z »impeachmentom«, saj s tem lahko odstavi predsednika.

6 POLITIČNE STRANKE V ZDA

V naslednjem poglavju si bomo ogledali teoretične in zgodovinske značilnosti političnih strank v ZDA ter razlike med dvema prevladujočima strankama, republikanci in demokrati. Na osnovi proučevanja političnih strank bom preverila, kakšen vpliv imajo te na moč predsednika. Proučila bom podatke o strankarski podpori predsedniškim kandidatom in o tem, koliko enostrankarska vlada vpliva na moč predsednika.

Politične stranke so organizacije, ki podpirajo in sponzorirajo svoje kandidate za določena delovna mesta. Ameriške politične stranke so sestavljene iz treh komponent (Heineman, 1995):

- politične stranke znotraj volilnega telesa; znotraj volilnega telesa je stranka sestavljena iz ljudi, ki se identificirajo z eno od strank in imajo občutek lojalnosti do nje,
- organizacija politične stranke vključuje aktivne člane stranke v lokalnih komitejih, komitejih v vaseh in mestih, občinskih centralnih komitejih, državnih komitejih in nacionalnih komitejih,
- politične stranke v vladi predstavljajo kandidate, ki so zasedli delovna mesta na volitvah na podlagi lojalnosti določeni politični stranki, npr. predsednik in člani kongresa.

Naloge političnih strank so (Tousignant, 2016):

- postavljajo kandidate za politične funkcije,
- stranka, ki je v manjšini, izvaja nadzor nad opravljanjem dela večinske stranke, javno kritizira delo predsednika, ki pripada nasprotni stranki, in s tem omejuje popoln nadzor vladajoče stranke,
- informirajo javnost o problemih v državi in v svojih raziskavah kritizirajo delo nasprotnne stranke ter postavljajo možne rešitve in svoja stališča za probleme v državi,
- vplivajo na organiziranost vlade, ki je organizirana na podlagi politične pripadnosti, kar vpliva tudi na sprejemanje zakonov, saj zakonodajalci zavzemajo stališča svojih strank in se tako glasovi po navadi razdelijo po strankarski pripadnosti.

6.1 ZGODOVINA POLITIČNIH STRANK

Prva moderna politična stranka v ZDA je bila Jeffersonova stranka »Democratic-Republicans«, ki je nastala zaradi nasprotovanja Hamiltonovi politiki vodenja države. Na eni strani smo tako imeli Jeffersonovo demokratsko republikansko stranko in na drugi Hamiltonovo federalno stranko. Leta 1796 je John Adams, eden izmed federalistov, premagal Jeffersona na predsedniških volitvah, vendar je Jefferson leta 1800 ponovno kandidiral in premagal Adamsa. S to zmago demokratskih republikancev so federalisti počasi izginili iz političnega okolja. Danes si ne moremo predstavljati, da bi ena izmed vodilnih strank enostavno izginila, vendar moramo razumeti, da so bili ljudje takrat bolj predani voditelju kot politični stranki kot instituciji. Omeniti velja volitve leta 1824, ko so

bili vsi kandidati predstavniki politične stranke demokratskih republikancev in kjer je Andrew Jackson izgubil volitve, čeprav je dobil največ elektorskih glasov, vendar ni imel ustrezne večine in je o zmagovalcu odločal predstavniki dom. Leta 1828 je Jacksonu uspelo zmagati na volitvah in takrat se prvič pojavi njegova stranka kot demokrati in ne več kot demokratski republikanci. V tem času je nastalo nekaj manjših strank, ki naj bi predstavljale opozicijo demokratom, npr. The Whig party, ki je nadomestila stranko National Republicans, the Liberty party in the Free-Soil party. Stranke so se razlikovale predvsem glede političnega vprašanja o reševanju suženjstva v ZDA. Leta 1854 pa je nastala Republikanska stranka, ki se je zoperstavila demokratom pri vprašanju suženjstva in leta 1860 prvič zmagala na volitvah s predsednikom Abrahamom Lincolnom (glej Maisel, 2007, str. 29–33).

Od tega obdobja dalje sta največji politični stranki v ZDA demokrati in republikanci, ki si ves čas nasprotujejo in izmenjujejo oblast. Manjše stranke nimajo možnosti v tem političnem sistemu, saj jih večinske stranke prevladajo. Prednosti dvostrankarskega sistema so (The Independence Hall Association in Philadelphia, 2016):

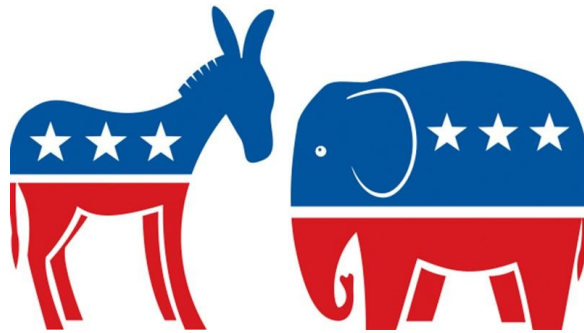
- soglasje glede političnih vrednot: kljub pričkanju demokratov in republikancev še vedno velja soglasje glede temeljnih političnih vrednot svobode, enakosti in individualizma. Stranki sprejemata pravila volilnega izbora in poraza ter nimata interesa ustavnega menjavanja temeljnih političnih vrednot,
- zgodovinski vpliv: dvostrankarski sistem se je začel z dvema političnima strankama; federalisti in demokratski republikanci. Nesoglasje se je pojavilo ob razpravljanju o ustavi v kabinetu Georga Washingtona, kjer so bila nesoglasja med dvema kandidatoma, Aleksandrom Hamiltonom in Thomasom Jeffersonom,
- zmagovalec vzame vse: za razliko od proporcionalnega sistema v ZDA ni treba imeti več kot 50 % glasov, ampak je dovolj že en glas več od nasprotnika, da postane zmagovalec.

6.2 RAZLIKE MED DEMOKRATI IN REPUBLIKANCI

Demokratična stranka je bila prvotno znana kot Jeffersonovi republikanci, saj je bil ustanovitelj stranke Thomas Jefferson leta 1824. Med državljansko vojno je prišlo do večjega poglobljanja razlik med obema strankama zaradi sprejemanja in nasprotovanja suženjstvu. Tako se je iz Jeffersonovih republikancev oblikovala nova Demokratična stranka. Simbol stranke predstavlja osel.

Na drugi strani imamo republikance, ki so nastali tik pred državljansko vojno in so bili proti suženjstvu. Z izvolitvijo Abrahama Lincolna za predsednika ZDA so leta 1860 postali uveljavljena stranka. Simbol stranke predstavlja slon (Tousignant, 2016).

Slika 3: Simbol republikancev in demokratov

Vir: The Washington Post (2016)

Demokratska stranka v ZDA je levičarska in je bolj v prid liberalni teoriji, Republikanska stranka pa desničarska in bolj konservativna. Demokrati predstavljajo večinoma politično skupino katolikov, črncev, Židov, Afroameričanov in delavskega razreda. Republikanci pa predstavljajo politično skupino južnih belcev, bogatašev, prebivalcev majhnih mest in držav. Bistvene razlike med strankama se kažejo v (DNC Servicer Corporation, 2017; GOP.com-The official website of Republican National Committee, 2017; Enkivillage, 2016):

- **davčni politiki:** obe stranki se strinjata z znižanjem davkom, vendar imata različni stališči o tem, kje naj bodo ti davki znižani. Demokrati menijo, da bi morali davke znižati za srednji in nižji dohodkovni razred in zvišati za korporacije in bogate posameznike. Republikanci menijo, da bi morali znižati davke za vse dohodkovne razrede, tudi korporacije in bogate posameznike;
- **civilne pravice:** republikanci so bolj konservativni, nasprotujejo istospolnim porokam, splavom in se zavzemajo za lastniško pravico posedovanja orožja. Demokrati se za razliko od republikancev zavzemajo za istospolne poroke, splave in za večjo kontrolo nad izdajanjem orožnih listov z omejevanjem lastninske pravice;
- **delo in prosta trgovina:** republikanci so proti zvišanju minimalne plače, saj zavzemajo stališče, da podjetjem ne smejo zviševati stroškov, da bi bila uspešna in tako zagotavljala storitve in proizvode za vse Američane. Zagovarjajo načelo proste trgovine z namenom znižanja stroškov in povečanja profita. Demokrati pa zagotavljajo zvišanje minimalnih plač in omejevanje trgovinskega poslovanja zaradi zaščite ameriških delovnih mest;
- **skrb za zdravje:** demokrati so za sprejem zakona o cenovno dostopnem zdravstvu, kjer bi si vsakdo lahko privoščil zdravstvene usluge, ki bi bile regulirane in nadzirane s strani vlade. Republikanci, ki nasprotujejo temu zakonu, trdijo, da bi vladni nadzor samo povišal stroške in tudi ne bi zagotovil kakovostnih storitev zaradi večjih stroškov;
- **socialni programi:** demokrati se zavzemajo za ustanavljanje socialnih programov, kjer bi več državnega denarja vložili v program ljudem, ki so v stiski, pomoč v obliki bonov za hrano in dodatkov za brezposelnost. Republikanci tudi podpirajo te socialne programe, vendar zahtevajo večji nadzor in manj denarnih sredstev. Republikanci bolj podpirajo zasebne organizacije, ki pomagajo ljudem v stiski;

- **zunanja politika:** obe stranki se strinjata o pošiljanju pomoči drugim ljudem oz. državam, vendar pa ne tudi v kakšni obliki in kdo bi jo moral prejeti. Ko gre za vojaško sodelovanje, so demokrati bolj usmerjeni v ciljne napade in minimalno uporabo sile, republikanci pa v popolno vojaško uporabo za odpravo totalitarnih režimov, ki so škodljivi za ZDA in ostale države;
- **energetika in okolje:** demokrati so za zmanjšanje vrtanja za nafto in druga fosilna goriva, da bi zaščitili okolje, republikanci pa za povečanje vrtanja nafte z namenom proizvesti več energije z nižjimi stroški. Demokrati podpirajo energetske rešitve z davčnim denarjem, republikanci pa menijo, da je trg tisti, ki bo odločil, katera rešitev je najustreznejša;
- **izobraževanje:** demokrati podpirajo bolj progresivne pristope k izobraževanju, republikanci pa bolj konservativne, in sicer daljši šolski urnik in bolj ciljno usmerjene programe. Demokrati tudi favorizirajo študentska posojila in večje štipendije, ki jih financira vlada. Republikanci pa spodbujajo zasebni sektor za ponujanje štipendij in študentskih posojil in ne vlada;
- **kazniva dejanja in smrtna kazen:** republikanci so za strožje kazni za storjeno kaznivo dejanje in prodajanje prepovedanih drog ter tudi podpirajo smrtno kazen. Demokrati so proti smrtni kazni v kakršnikoli obliki in tudi zagovarjajo lažje kazni in možnost rehabilitacije za prodajanje prepovedanih drog;
- **individualna svoboda:** demokrati zagovarjajo zakonodajo, ki bi omejevala nekatere svoboščine, republikanci pa zagovarjajo osebno odgovornost, kjer se vsak posameznik lahko odloči, kaj bo delal in česa ne, dokler ne krši zakonov.

6.3 VPLIV POLITIČNIH STRANK NA POLITIKO ZDA

Načelo delitve oblasti in federalizma velja tudi za organizacijo in delovanje političnih strank. Politične stranke so tako na osnovi ideje federalizma geografsko ločene enote in voditelji strank imajo tako določeno avtonomijo. Na osnovi delitve oblasti pa so še funkcionalno ločene enote, ki morajo za uspešno delovanje sodelovati z vodjami strank tako izvršilne kot zakonodajne veje oblasti. Poleg načela delitve oblasti torej velja tudi načelo delitve strankarske organizacije, in sicer na predsedniško stranko in kongresno stranko. Ta ločitev se kaže predvsem v nominacijah in izbornem procesu, kjer predsednik nima nobenega vpliva na nominacijo in izbor članov stranke za predstavniški dom in senat in prav tako člani kongresa nimajo vpliva na kandidiranje predsednika in organizacijo Bele hiše. Strankarsko delitev je težko doseči, saj gre za enotne stranke, ki so še vedno izvršilno politično centrirane koalicije. Predsednik države tako velja za edinega vodjo politične stranke, kjer njegova nominacija in volilna kampanja predstavljata glavno dejavnost politične stranke, iz katere prihaja (Bibby, 2000).

Predsednik kot vodja politične stranke mora uveljaviti prevlado v organizacijski strukturi stranke, iz katere prihaja, in biti pripravljen na posameznike, ki bi delovali proti njemu in njegovi politiki. Zelo pomembno je, da prevzame nadzor nad nacionalnim komitejem (angl. *national committee*), ki ščiti predsednikove interese. Člani nacionalnega komiteja so predstavniki vseh strank v državi. Čeprav predsednik nima nekega formalnega vpliva v

komiteju, je on tisti, ki izbere oz. predlaga predsednika nacionalnega komiteja (angl. *chairman of national committee*) (Bibby, 2000).

Moč predsednika je tudi omejena zaradi načela delitve oblasti, kar omogoča tudi razdeljen nadzor političnih strank v izvršilni in zakonodajni veji oblasti. Tabela 3 prikazuje prevlado političnih strank v izvršilni in zakonodajni veji oblasti, kjer vijolično obarvana polja predstavljajo obdobja, v katerih je ista politična stranka imela nadzor tako v izvršilni kot zakonodajni veji oblasti, zeleno obarvana polja pa predstavljajo ločeno vlado, kjer politična stranka predsednika ni enaka politični stranki kongresa. V obdobju od 1953 do 2000 je bilo obdobje ločene vlade (skupaj 44 let) pogostejše kot pa obdobje prevladovanja vodstva ene stranke (skupaj 26 let). Predsedniki, ki so pripadali republikanski politični stranki, so se skoraj v vseh letih morali soočiti z demokrati, ki so imeli nadzor nad vsaj enim domom, izjemi sta leto 1953–54 pod vodstvom Eisenhowerja ter vladavina Busha od leta 2001 do 2006, kjer je imela republikanska stranka prevlado v obeh vejah oblasti. Predsedniki, ki so pripadali demokratski politični stranki, so imeli več obdobj, kjer je njihova stranka prevladovala v obeh vejah oblasti, kot republikanski predsedniki, vse do leta 1995, kjer je pod vodstvom Clintona tudi za demokratske predsednike nastopilo obdobje ločene kontrole vlade. Tudi novo izvoljeni predsednik Donald Trump uživa prevlado lastne politične stranke v obeh vejah oblasti.

Tabela 3: Prevlada politične stranke v izvršilni in zakonodajni veji oblasti od leta 1953 do 2000

Leto	Predsednik	Demokrat/ republikanec	Politična stranka senata	Politična stranka predstavniškega doma
1953–54	Eisenhower	republikanec	republikanci	republikanci
1955–56	Eisenhower	republikanec	demokrati	demokrati
1957–58	Eisenhower	republikanec	demokrati	demokrati
1959–60	Eisenhower	republikanec	demokrati	demokrati
1961–62	Kennedy	demokrat	demokrati	demokrati
1963–64	Kennedy Johnson	demokrat	demokrati	demokrati
1965–66	Johnson	demokrat	demokrati	demokrati
1967–68	Johnson	demokrat	demokrati	demokrati
1969–70	Nixon	republikanec	demokrati	demokrati
1971–72	Nixon	republikanec	demokrati	demokrati
1973–74	Nixon/Ford	republikanec	demokrati	demokrati
1975–76	Ford	republikanec	demokrati	demokrati
1977–78	Carter	demokrat	demokrati	demokrati
1979–80	Carter	demokrat	demokrati	demokrati
1981–82	Reagan	republikanec	republikanci	demokrati
1983–84	Reagan	republikanec	republikanci	demokrati
1985–86	Reagan	republikanec	republikanci	demokrati
1987–88	Reagan	republikanec	demokrati	demokrati
1989–90	Bush	republikanec	demokrati	demokrati
1991–92	Bush	republikanec	demokrati	demokrati
1993–94	Clinton	demokrat	demokrati	demokrati
1995–96	Clinton	demokrat	republikanci	republikanci

Leto	Predsednik	Demokrat/ republikanec	Politična stranka senata	Politična stranka predstavnškega doma
1997–98	Clinton	demokrat	republikanci	republikanci
1999– 2000	Clinton	demokrat	republikanci	republikanci
2001–02	Bush	republikanec	demokrati	republikanci
2003–04	Bush	republikanec	republikanci	republikanci
2005–06	Bush	republikanec	republikanci	republikanci
2007–08	Bush	republikanec	demokrati	demokrati
2009–10	Obama	demokrat	demokrati	demokrati
2011–12	Obama	demokrat	demokrati	republikanci
2013–14	Obama	demokrat	demokrati	republikanci
2015–16	Obama	demokrat	republikanci	republikanci
2017–18	Trump	republikanec	republikanci	republikanci

Vir: Bibby (2000, str. 392); United states House of Representatives (2017); United states of senate (2017) in Austarlianpolitics.com (2017)

To, da si predsednik in kongres delita pripadnost isti politični stranki, je zelo pomembno, saj omogoča lažje sodelovanje med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti. Pripadnost politični stranki zelo vpliva na glasovanje članov kongresa, saj je rezultate glasovanja še vedno najlažje napovedati na osnovi strankarske pripadnosti. Predsednikov vpliv na člane kongresa iz iste politične stranke lahko vpliva tudi na to, da spremenijo svoje glasovalne navade v zvezi z določenim programom.

Ločitev na predsedniško in kongresno stranko je v praksi skoraj neizvedljiva, saj bosta predsedniška stranka in njegova stranka v kongresu vedno delovali v timu za uveljavljanje določenih politik, saj imata enake strankarske cilje in enako politiko. Predsednik bo lažje izvajal svoje politike, kadar je njegova stranka v večini kot pa v manjšini. V obdobju dvostrankarske vlade bo tako več pomembnih problemov ostalo nerešenih kot pa v enostrankarski vladi (Smith, 2007).

V tabeli 4 lahko vidimo, da imajo predsedniki dokaj veliko podporo svoje politične stranke, ki v povprečju doseže kar 77 %. Kot vidimo, pa ta podpora ni nikoli popolnoma soglasna. Tudi v primeru, da bi imeli popolno podporo svoje politične stranke v kongresu, še vedno ni rečeno, da bi to bilo dovolj, saj predsednikova stranka nima vedno večine v kongresu in mora predsednik zato sodelovati tudi z drugimi člani kongresa in jih prepričati v svoje programe. Na drugi strani pa imamo tudi člane kongresa, ki morajo bolj zastopati interese svojih kongresnih kolegov kot pa predsednika.

Tabela 4: Povprečna podpora predsednikove stranke v kongresu

Leto	Predsednik	Republikanec – R, Demokrat – D)	Podpora predsednikove stranke	
			Predstavniški dom (%)	Senat (%)
1954–60	Eisenhower	R	68	80
1961–63	Kennedy	D	83	75
1964–68	Johnson	D	81	71
1969–74	Nixon	R	73	73
1974–76	Ford	R	65	72
1977–80	Carter	D	69	74
1981–88	Reagan	R	68	79
1989–92	Bush	R	69	77
1993–94	Clinton	D	76	87
1995–96	Clinton	D	75	82

Vir: Bibby (2000, str. 393)

Predsednikova moč je tako večja, če ima večino lastne stranke v kongresu, saj bo tako lažje pridobil ustrezno večino za sprejem svojih predlogov v zakonodajnem procesu. Ravno zato je zelo pomembna enotnost stranke, saj predsednik večinoma začne oblikovati koalicio s svojo stranko, če pa tu ne doseže ustrezne večine, se poveže tudi z opozicijo. Tu pa mora biti zelo previden, saj lahko izgubi lojalnost lastne stranke ob pretiranem povezovanju z opozicijo (Levičar, 2016).

David R. Mayhew pa pravi, da ni bistvene razlike v uspešnosti sprejemanja zakonov v obdobju deljenih vlad in v obdobju enostrankarske kontrole vlade. Ta podatek lahko že potrdimo s situacijo, v kateri se je znašel predsednik Clinton leta 1993, ko je v obeh domovih bila v večini demokratska stranka, ki ji je tudi pripadal predsednik sam, vendar kljub temu ni dobil podpore za sprejetje zakona NAFTA (North American Free Trade Agreement). Predsednik je torej kljub večinski stranki moral pridobiti večino glasov iz opozicijske stranke (glej Bibby, 2000, str. 396).

Zakaj predsedniki ne dobijo 100 % podpore svoje stranke?

Na to vprašanje bi lahko odgovorili na osnovi načela delitve oblasti, kjer poleg delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti velja tudi delitev strank na kongresno in predsedniško. Člani kongresa tako niso odgovorni predsedniku kot vrhovnemu članu stranke, ampak so odgovorni ostalim članom kongresa oz. so tako tudi individualno odgovorni za svojo ponovno nominacijo in izvolitev. Poleg tega so člani kongresa neodvisni od svoje politične stranke, saj večinoma organizirajo svoje lastne kampanje, neodvisno od strankarske organizacije. V Tabeli 5 je tudi procentualno predstavljeno, koliko stranke glasujejo proti večini predlogov zakonov svoje stranke. Iz podatkov je razvidno, da je nasprotno glasovanje večini lastne stranke za nekoliko odstotkov večje v senatu in tudi skoraj za polovico višje pri demokratih kot pri republikancih. Torej poleg tega, da so člani močno kontrolirani s strani organizacije politične stranke, so še vedno oni tisti, ki odločajo o svojih glasovih. Na podlagi spodnje tabele lahko ugotovimo, da je nasprotovanje lastni stranki še vedno zelo nizko (največ 27 %) in da velja, da člani iste stranke v večini primerov podpirajo programe svoje politične stranke.

Tabela 5: Procentualna predstavitev glasovanja proti predlogom večine lastne politične stranke leta 1997

	Glasovanje proti predlogom zakonov svoje politične stranke		Število članov politične stranke v določenem domu
	ŠTEVILO	PROCENTI	
SENAT			
DEMOKRATI	12	27	45
REPUBLIKANCI	8	15	55
PREDSTAVNIŠKI DOM			
DEMOKRATI	48	23	206
REPUBLIKANCI	18	8	228

Vir: Bibby (2000, str. 414)

Politične stranke izgubljajo vpliv tudi zaradi medijev, saj so izvoljeni člani tako bolj odvisni od medijev in prek njih lahko pridejo do volivcev kot pa od politične stranke. Kandidati tako več ali manj delajo bolj »za sebe« in ne za politično stranko, ki postaja vse bolj sekundarnega pomena (Heineman, 1995).

V ZDA prevladujeta dve politični stranki, demokrati in republikanci, ki se ves čas borita za prevzem oblasti in druga drugo nadzirata in kritizirata. V tem poglavju smo ugotovili, da ima predsednik zelo visoko podporo svoje stranke in da ti v večini podpirajo svojo stranko. Iz tega lahko sklepamo, da je v obdobju enostrankarske vlade predsednikova moč večja, saj ima v povprečju 77 % podporo svoje stranke. Predsednik ne dobi absolutne podpore, saj je njegova moč odvisna tudi od njegove prepričljivosti, osebnosti in mnogih drugih

dejavnikov. Očitno je pa, da enostrankarska vlada daje večjo moč predsedniku, saj je tudi glasovanje o predlogih zakona lahko predvideti na podlagi strankarske pripadnosti.

7 ANALIZA HIPOTEZ

Na podlagi proučevanja ameriške ustave in številnih sekundarnih del sem v svojem diplomskem delu potrdila hipotezo 1, saj sta predsednik in kongres za uspešno sodelovanje popolnoma odvisna drug od drugega.

Hipoteza 1: Predsednik ZDA in kongres sta odvisna drug od drugega.

Odvisnost predsednika in kongresa lahko potrdimo že zaradi načela, da je federalna oblast ZDA deljena na tri ločene veje oblasti: zakonodajno, izvršilno in sodno vejo oblasti, za katere velja sistem nadzora in ravnotežja (»check and balances«). Ustanovitelji so tak sistem oblikovali zato, da bi zavarovali individualno svobodo in preprečili razvitje tiranije. Že na osnovi tega načela lahko potrdimo, da je sodelovanje med oblastema nujno potrebno za uspešno delovanje.

Odvisnost kongresa od predsednika se kaže v zakonodajni funkciji, kjer ima predsednik z ustavo določeno pravico do veta. To pomeni, da je predsednik, kljub temu da kongres velja za zakonodajno vejo oblasti, kot predstavnik izvršilne veje oblasti tisti, ki podpiše sprejetje zakona. Predsedniki lahko to večkrat izkoriščajo in ne podpišejo nekaterih zakonov, da s tem pokažejo svoja drugačna stališča ali pripadnost drugi politični stranki, ki je proti uveljavljanju določene politike. V tem primeru sistem »nadzora in ravnotežja« vpliva na počasnejše sprejemanje novih politik. Poleg predsedniškega veta na sprejem politik vpliva tudi strankarska sestava kongresa, saj če je predsednikova stranka večinska stranka tudi v kongresu, bo kongres težje preglasoval predsedniški veto, saj potrebuje dvotretjinsko večino vseh glasov. Pravico do veta in potek zakonodajnega procesa sem podrobneje predstavila v četrtem poglavju.

Zelo pomemben element nadzora v rokah kongresa je ustavna obtožba (»impeachment«). Ta postopek lahko sproži kongres v primeru, da obstaja sum izdaje ali hujših kaznivih dejanj, kjer z zbiranjem dokazov in z izglasovanjem obtožnice 60 senatorjev lahko razrešijo predsednika. Vendar imamo tudi tu element »ravnotežja«, ki se kaže v tem, da ima predsednik pravico do pritožbe na sodišče. V večini primerov so bile ustavne obtožbe zavržene.

Odvisnost predsednika in kongresa se kaže tudi v povezavi kongresa in birokracije, saj je kongres tisti, ki organizira birokracijo. Predsednik tako imenuje visoke uradnike, vendar je kongres tisti, ki potrdi predsednikov izbor. Kongres lahko predsedniku tudi predlaga reorganizacijo birokracije ali pa to storijo neodvisne organizacije. Kongres ima tudi pravico izvajati zaslišanja in preiskave. Od predsednika, federalnih agencij in ministrstev lahko zahtevajo poročila.

Predsednik je od kongresa odvisen tudi v vodenju diplomacije in podpisovanju pogodb z drugimi državami, kjer mora za sprejem pogodbe imeti dvotretjinsko večino v senatu.

Hipoteza 2: Predsednik ZDA ima večjo moč, če ima njegova stranka večino tudi v kongresu.

Hipotezo 2 sem preverjala na osnovi ugotavljanja, koliko enostrankarska ali ločena vlada vpliva na moč predsednika. Hipotezo 2 sem tako potrdila, saj sem na osnovi pridobljenih podatkov o povprečni podpori predsednikove stranke ugotovila, da predsedniki uživajo kar 77 % povprečne podpore svoje stranke in da je v letu 1997 le od 8 % do 27 % članov kongresa glasovalo proti predlogom svoje stranke. Na osnovi tega lahko sklepamo, da predsednik, ki vlada v obdobju enostrankarske vlade, lažje izvaja svoje politike, saj ima v večini primerov podporo svoje stranke. Predsednikova moč tako ni absolutna, saj je njegova uspešnost odvisna tudi od mnogih drugih dejavnikov, kot so njegova lastna prepričljivost, retorične sposobnosti, priljubljenost in druge administrativne sposobnosti. Poleg tega pa za uspešno poslovanje potrebuje tudi podporo opozicije in ne samo lastne stranke. Predsednik bo torej tako svoje predloge zakonov lažje izvajal v obdobju enostrankarske vlade, ki bo predsednika podprla, saj imajo enake strankarske in politične cilje.

Na podlagi tipologije odnosov ima lahko predsednik moč tudi v konfliktnem obdobju, če kontrolira večino zaposlenih v obeh domovih, če ga podpira večina članov obeh strank in če s strani opozicije ni zanimanja za nasprotovanje. Tudi na podlagi tipologije odnosov ima predsednik moč takrat, ko ima kontrolo nad večino zaposlenih, torej, ko ima njegova stranka večino v kongresu.

8 ZAKLJUČEK

ZDA so federativna demokratična država, sestavljena iz 50 geografsko različnih in medsebojno povezanih zveznih držav. Delovanje države je določeno z ustavo, na podlagi katere velja tudi delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno oblast. Oblika demokratičnega sistema v ZDA je predsedniški sistem, za katerega velja sistem nadzora in ravnotežja med tremi vejami oblasti.

V tretjem poglavju diplomskega dela sem predstavila izvršilno vejo oblasti. Poleg predsednika izvršilno vejo oblasti predstavljajo tudi podpredsednik, osebje Bele hiše, Izvršni urad predsednika, kabinet in posamezna ministrstva. Izvršilna veja oblasti je hierarhično organizirana, kjer je predsednik šef vojske in mornarice ter tudi ceremonialni vodja države. Odvisnost predsednika se kaže že v organizacijski strukturi predsedstva, saj nekatere člane kabineta imenuje senat. Predsednik ima mandat 4 leta z možnostjo enkratne ponovne izvolitve. Z ustavo so določeni pogoji za kandidaturu in tudi omejitve predsednika. Poleg pomembne vojaške naloge je predsednik tudi odgovoren za ustrezno izvrševanje zakonov, lahko predlaga zakone in tudi uporabi pravico veta ter zavrne predlog kongresa. Kljub demokratičnemu sistemu bi lahko rekli, da se predsednika v ZDA voli na dokaj nedemokratičen način. Volitve v ZDA potekajo prek elektorjev, kjer volivci svoje kandidate izbirajo posredno prek elektorjev. Slabost tega sistema je, da glasovi prebivalcev nimajo enake vrednosti v vseh zveznih državah in da lahko zmaga kandidat, ki je dobil tudi manj glasov ljudstva.

V četrtem poglavju sem predstavila zakonodajno vejo oblasti, ki jo predstavlja kongres, ki je sestavljen iz predstavniškega doma in senata. Kongres je dvodomen zato, da bi rešil probleme med velikimi in malimi zveznimi državami. Število članov predstavniškega doma je določeno proporcionalno glede na število prebivalcev v določeni zvezni državi. Mandat predstavniškega doma traja dve leti in ta dom ščiti predvsem interese državljanov. Predsednik predstavniškega doma je govornik večinske stranke. Senat je ustanovljen, da ščiti interese posameznih zveznih držav in ima 100 članov. Mandat senatorjev traja 6 let, s tem, da se vsake dve leti zamenja ena tretjina senatorjev. Glavna naloga kongresa je sprejemanje, predlaganje in glasovanje o zakonih. Kongres pa ima tudi pravico ustavne pritožbe zoper predsednika, ki jo začne predstavniški dom. Zakonodajni postopek in ustavna pritožba zoper predsednika sta podrobneje predstavljena v četrtem poglavju.

V šestem poglavju sem predstavila tipologijo odnosov, kjer ločimo prevlado predsednika, prevlado kongresa, sodelovanje, konsenz, mrtvilo in izredne situacije. Za preverjanje hipotez, ki sem jih postavila, me je najbolj zanimalo, kdaj nastopi tip prevlade predsednika. Ugotovila sem, da je prevlada predsednika možna predvsem takrat, kadar predsednik nadzira večino zaposlenih ali ko na strani opozicije ni zanimanja za nasprotovanje. Prevlada je možna tudi v konfliktnem obdobju, če ima predsednik dovolj moči in sredstev. S povečevanjem konfliktov je vse več možnosti, da pride do naslednjega tipa, izredne situacije ali mrtvila, in z zmanjševanjem konfliktov do sodelovanja oz. konsenza. V tem poglavju sem si še podrobneje pogledala pristojnosti ene in druge veje

oblasti in v čem se te prepletajo. Na eni strani imamo kongres, ki ima pristojnost sprejemanja, predlaganja in glasovanja o zakonih. Na drugi strani pa ima predsednik moč s pravico veta zavrniti določen zakon. Kongres lahko veto preglasuje z dvotretjinsko večino in tako omeji moč predsednika, saj postavi idealne pogoje za tip odnosa prevlade kongresa. Predsednik je vojaški poveljnik in šef mornarice, vendar je kongres tisti, ki razglasi vojno. Predsednik imenuje določene funkcionarje, vendar za večino teh potrebuje potrditev kongresa.

V šestem poglavju sem predstavila dve prevladujoči politični stranki v ZDA, in sicer demokrate in republikance. V tem poglavju sem tudi podrobneje predstavila razliko v političnih programih obeh strank. Ugotovila sem, da na moč predsednika vpliva strankarska sestava kongresa. Na podlagi preteklih raziskav sem ugotovila, da je moč predsednika večja v obdobju enostrankarske vlade, ko je predsednikova stranka imela tudi večino v kongresu. Predsedniki uživajo kar precejšnjo podporo svoje stranke, vendar v nekaterih situacijah potrebujejo tudi podporo opozicije. Poleg strankarske sestave na moč predsednika vplivajo tudi njegova retorična sposobnost, osebnost, prepričljivost, podpora javnosti, medijev in številni drugi dejavniki.

V diplomskem delu sem ugotovila, da sta tako predsednik kot tudi kongres odvisna drug od drugega in da sistem nadzora in ravnotežja deluje v številnih delih njunih nalog. Predsednik ZDA ima sicer zelo veliko moč v svetu in lastni državi, ampak mu ravno sistem delitve oblasti ter nadzora in ravnotežja preprečuje avtoritativno vladanje. Njegova moč je nekoliko večja v času enostrankarske vlade, saj lažje izvaja lastne politike, vendar že različni mandati vplivajo na to, da se ta situacija lahko zelo hitro spremeni.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

1. Bibby, J. F. (2000). Parties in the Government. V D. Anderson (Ured.), *Politics, parties and elections in America* (str. 393–414). Kanada: Wadsworth.
2. Davidson, R. H., Olesezek, W. J., Lee, F. E. (2008). *Congress and Its Members*. Washington, DC: CQ Press.
3. Ferfila, B. (2009). *Z znanjem na potovanje*. Ljubljana: Hermina Krajnc.
4. Heineman, R. A., Peterson, S. A., Rasmussen, T. H. (1995). *American Government*. New York: McGraw-Hill, Inc.
5. Ladd, E. C., Serow, A. G. (2007). The paradoxes of the American Presidency. Ured. T. Cronin in M. Genovese (Ured.), *The Lanahan Readings in the American Polity* (str. 212–222). Baltimore: Lanahan publishers, Inc.
6. Levičar, M. (2016). *Predsednik Združenih držav Amerike: ustavna pooblastila ter vpliv družbenih sprememb na njihovo izvrševanje* (magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
7. Lelloup, L., Shull, S. (2003). *The President and Congress: Coloboration and Combat in National Policymaking*. New jersey: Pearson Education.
8. Maisel, S. (2007). *American political Parties and Elections*. Oxford: Oxford University Press.
9. Muminović, A. (2011). *Primerjava političnih sistemov: ZDA in Avstralija* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
10. Petauer, N. (2010). *Ameriški predsednik-odnos s kongresom in javna podpora* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
11. Pirc, M. (2015). *Analiza ameriških predsedniških volitev 2012*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo.
12. Pogačnik, N. (2012). *Primerjava političnih sistemov ZDA in ZR Nemčije* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
13. Rauker, B. (2011). *Predsedniški in parlamentarni sistemi vladanja* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
14. Smith, S. S. (2007). *Party Influence in Congress*. New york: Cambridge University Press.
15. Volk, U. (2007). *Primerjava političnih sistemov ZDA in Kanade* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

VIRI

1. Australianpolitics. (10. 1. 2017). *Complete list of all the Presidents of the United States*. Pridobljeno iz *Australian politics*: <http://australianpolitics.com/usa/president/list-of-presidents-of-the-united-states#wrap>
2. DNC Servicer Corporation. (26. 1. 2017). *Party platform*. Pridobljeno iz *Democrats*: <https://www.democrats.org/internships>

3. Enkivillage. (20. 9. 2016). *Differences between democrats and republicans*. Pridobljeno iz *Enki Village*: <http://www.enki-village.com/differences-between-democrats-and-republicans.html>
4. GOP – The official website of Republican National Committee. (26. 1. 2017). *Republican platform*. Pridobljeno iz *GOP*: <https://www.gop.com/platform/>
5. League of women voters of California. (19. 9. 2016). *Types of Elections*. Pridobljeno iz *Cavotes*: <https://cavotes.org/vote/about-elections/types-elections>
6. Marylou Tousignant. The Washington Post. (1. 2. 2016). *Heres the scoop on how presidential elections work*. Pridobljeno iz Standard: <http://www.standard.net/TX/2016/02/01/KIDSPOST-ELECTION>
7. The Constitution of the USA. (20. 9. 2016). Pridobljeno iz *Constitution center*: <http://constitutioncenter.org/interactive-constitution/articles/article-ii>
8. The Independence Hall Association in Philadelphia. (20. 9. 2016). *Political Parties*. Pridobljeno iz *US history*: <http://www.ushistory.org/gov/5a.asp>
9. The White House. (19. 9. 2016a). *Elections and voting*. Pridobljeno iz *White house*: <https://www.whitehouse.gov/1600/elections-and-voting>
10. The White House. (19. 9. 2016b). *The Executive branch*. Pridobljeno iz *White house*: <https://www.whitehouse.gov/1600/executive-branch>
11. The White House. (19. 9. 2016c). *The Legislative branch*. Pridobljeno iz *White house*: <https://www.whitehouse.gov/1600/legislative-branch>
12. Thomson Reuters. (19. 9. 2016). *FindLaw*. Pridobljeno iz *Ligitation*: (<http://litigation.findlaw.com/legal-system/presidential-impeachment-the-legal-standard-and-procedure.html>)
13. United states House of Representatives. (20. 9. 2016). *The Legislative process*. Pridobljeno iz *House*: http://www.house.gov/content/learn/legislative_process/
14. United states House of Representatives. (10. 1. 2017). *Party division of the House of Representatives*. Pridobljeno iz *House*: <http://history.house.gov/Institution/Party-Divisions/Party-Divisions/>
15. United states Senate. (10. 1. 2017). *Party division*. Pridobljeno iz *Senate*: <https://www.senate.gov/history/partydiv.htm>
16. United states Senate. (19. 9. 2016). Pridobljeno iz *Senate*: <http://www.senate.gov/index.htm>